

د. شوکریه رهسول

تەکنیکی گێڕانەوه

له چیرۆکهکانی (مارف بهرزنجی) دا

د. شوکریه رهسول

تهکنیکی گټرانه وه
له چیرۆکه کانی (مارف به رزنجی) دا

* ناوی کتیب: ته کنیکی گپړانه وه له چپرکه کانی (مارف به رزنجی) دا

* بابه ت: لیکولینه وه

* نوو سینی: د. شوکریه ره سول

* له بلاوکراوه کانی لقی که رکووکي یه کیتی نوو سه رانی کورد - 12

* ده ره مینانی ناوه پوک و بهرگ: فهد شوانی

* چاپی یه که م - ۲۰۰۵

ژماره ی سپاردن (۲۹۸) سالی ۲۰۰۵ ز

چاپخانه ی وه زاره تی په روه رده / هه ولیر

پیشەکی:

ئەگەر بە وردى پروانىنە ھونەرى چىرۆكى كوردى تا دەيەى
حەفتاكان دەيىنن لىكۆلېنەو لە زۆرىەى چىرۆكنووسان و لايەنە
ھونەرييەكانى چىرۆكەكەكان كراو... بەدەگمەن لە ناو ئەمانەدا
ئاو لە چىرۆك و بەرھەمەكانى (مارف بەرزنجى) شەھىد-پشكۆ-
نەدراو تەو... ھەر بۆيە وەك پيويستى ئەم بابەتە ئاوپمان
لە لايەنىك لە تەكنىكى چىرۆكەكانى داو تەو ئەويش (تەكنىكى
گىرآنەو) يە.

ھەلبەتاردنى ئەم بابەتە لەبەر دوو ھۆ بوو ئەويش:

- ۱- زىندوو كوردنەو ئاوردانەو لە چىرۆكەكانى مارف
بەرزنجى و تەكنىكى گىرآنەو.
- ۲- تاكوو ئىستا ھىچ نووسەريك ئاوپرى لە بەرھەكان و
شويىنى مارف بەرزنجى وەك شاعىرو چىرۆكنووس نەداو تەو لە
كاتىكدا كە سەر جەم بەرھەمەكەى بە پوختە كراوى لە سالى
۱۹۹۳ لە لايەن سامان مارف بەرزنجى و (عومەر مەعروف
بەرزنجى) ساغ كراو تەو.

ئاۋەرۆك:

- پېشەكى:

تەۋەرى يەكەم: كورتەى ژيان و بەرھەمەكانى مارف بەرزنجى لە
رووى چالاكى رۆشنىرى وشوئىنى ئەم چىرۆكنووسە لە دەيەى
پەنجاكاندا.

تەۋەرى دوۋەم: تەكنىكى گىرآنەۋە لە چىرۆكەكانى مارف
بەرزنجى دا.

باسى يەكەم: تەكنىكى گىرآنەۋە ۋەك بنەمايەكى ھونەرى.

- جۆرو شىۋەكانى گىرآنەۋە.

- نموونەى چىرۆكەكان.

- باسى دوۋەم: شىۋازى گىرآنەۋە لە چىرۆكەكانى مارف

بەرزنجىدا.

- / شىۋازى راستەوخۇ.

- ب/ شىۋازى نا راستەوخۇ.

تەۋەرى سىيەم: مەبەست و ھۈيەكانى گىرآنەۋە

باسى يەكەم: ۱- ۋەسف. ۲- گفتوگو.

- دايەلوگ

/ دايەلوگ

- مۆنۈلۈك (خۇدواندن).

- مۆنۈلۈڭى ناۋەۋەى راستەوخۇ
- مۆنۈلۈڭى ناۋەۋەى نا راستەوخۇ
- مۆنۈلۈڭى تەداعى
- شەپۈلى ھۆش
- باسى دوۋەم: ھەندى تەكنىكى تىرى گىرآنەۋە.
- ۱- چاپتەركردنى چىرۇك.
- ۲- ھەۋالى رادىيۈى.
- ۳- گەرانەۋە بۇ رابردوۋ ھىنانە پىش چاۋ.
- ۴- تەكنىكى يەك دەنگى (مۆنۈفۈنى).
- ۵- تەكنىكى فرە دەنگى (پۈلىفۈنى).
- بۇ ھەرىيەكىك لەم تەۋەرو باسانە بەپىي لايەنى نەزەرى و پراكتىكى چىرۇكەكانمان پراكتىزە كردوۋە.
- لە كۆتايىدا بە ئەنجام و خستەنەپروۋى سەرچاۋەكان كۆتايىمان بە باسەكە ھىناۋە.

تهوه ری یه کهم:

باسی یه کهم:

(کورتیه که له ژیان و به ره می رۆشنبیری مارف به رزنجی)

باشترین سه رچاوه که گه لی راستیمان بۆ روون ده کاته وه (ژیان نامه) ی مارف به رزنجی خۆیه تی که به ده ست خه تی خۆی میژووی ژیان ی له گرتووخانه ی به غدا له ساله کانی ۱۹۶۰ - ۱۹۶۱ نووسیوه ته وه (*) ئیمه هه ندی لایه نی به کورتی لیی ده دویین.

- مارف به رزنجی کوپی شیخ عبدولکه ریمی کوپی برا گه وره ی شیخ هه سه نه که به (شیخ حسین) ی شه هید ناو ئه بریت. له ناحیه ی قادر که ره م سالی (۱۹۲۱) له دایک بووه ... هه ر له مندالییه وه دایکی ده مرئ و لای باوک و باوه ژن گه وره ده بی و برینی بی دایکی له ده روونیا ساریژ نابی تا ئه و کاته ی یاداشتی خۆی نووسیوه، به وردی ئه مه ی روون کردۆته وه.

(*) مارف به رزنجی ژياننامه ی خۆی بۆ د. مارف خه زنه دار بۆ مۆسکۆ ناربدووه و ئه ویش پاش گه رانه وه ی به سی زنجیره له ژماره کانی ۲ - ۳ ده فته ری کورده واری سالی ۱۹۷۰ و ژماره ۴۱ ی رۆژی کوردستان سالی ۱۹۷۶ بۆ کردۆته وه (بپوانه سه رجه م به ره مه کانی مارف به رزنجی شه هید - کۆکردنه وه ریکخستنی - سامان به رزنجی و عومه ر مارف به رزنجی - هه ولێر ۱۹۹۳ ز ل ۴۳.

- مارف بهرزنجی هەر له مندالییهوه تا گهورهبوونی له ناو
کیشهو ململانییدا بووه به چاوی خوێ چهوسانهوهی کوردو
بنه ماله کهیان به دهست ئینگلیزو رژیمی پاشایهتی بینیه که
گهورهش بوو ئەم گیرمهو کیشهو گرتن و بردنی، چوووه ناو کۆپی
سیاسهت و هەر له سالانی چلهوه تا له سیداره دانی له زۆربهی
خوێشاندا نهکاندا له ریزی پێشهوه بووهو دژی رژیمی
پاشایهتی خهباتی کردووه.

سالانی (۱۹۴۴ - ۱۹۴۵) که له کۆلیجی (حقوق) دهبی
چالاکیهکی چاکی له بواری سیاسهتدا نواندووه.. له سالی
(۱۹۴۸) که کۆلیجی (حقوق) تهواو کرد، له کهرکووک دهبی به
پاریزهرو ئیتر سیاسهت و نهبوونی و نه داری تووشی گهلی
گیرمهو کیشهی دهکات به تایبهتی باوهری ئاشتی خوازانو
پالپشتی چینی کریکارو جووتیار هیندهی ترورهی بهرز
کردبوو، به زۆریش له کارهکهیدا (دهعوای) جووتیارانی
وهردهگرت.. مارف بهرزنجی به هۆی سیاسهتهوه چهندین جار
دهگیری و تووشی گرتوو خانه دهبی و پاش شوپشی ۱۴

گهلاویژی ۱۹۵۸ بوو به سکرتهیری ئاشتی خوازان کهرکووک و
ئهدامی ئەنجومەنی نیشتمانی و سهروکی شارهوانی
کهرکووک.. پاش مانگ و نیویک به هۆی (فیتنهی کهرکووک)
گیرایهوهو له رۆژی یهکه م ئاههنگی جهژنی سالانهی شوپشی

۱۴ی گەلاویژی ۱۹۵۹دا بەماددەى (۸۰)ى قانونى عقوباتى
بەغدا درا بە عورفى كە سزاكەى خنكاندن بوو. (گوايه ئەو
سەرۆكى ھەلگیرساندنى ئەم كارە بوو)^(۱).

لە رۆژى ۱۹۶۳/۶/۲۳دا دواى چوار سال زیندانی لەگەل
براكەى شیخ حوسین و دەستەیهك لە ھاوڵەکانى لە كەرکوک
لەلایەن رژیمی بەعسەوه تەنغیزی لە سیدارەدانى دەدرى و
شەھید دەکرى.

وەسیەتنامەیهكى كورت و چرى بە زمانى عەرەبى بو خیزان و
دۆست و خزم و منالەکانى دەنیری^(۲).

جوانترین وتەى ئەو بوو (ئیمە ئەگەر گولیش نەبین ئەبین بە گل
بو گول).

(۱) سەرچەم بەرھەمەکانى مارف بەرزنجى شەھید... ل ۵۴.

(۲) ھەمان سەرچاوە..... ل ۴۲۹.

مارف بەرزنجى و بەرھەمەكانى

مارف بەرزنجى وەك سىياسەتمەدارىك دەورى خۆى لە بوارى كۆمەلایەتى بینىووە ئەنجامەكەشى قوربانیدانى بووە لەو خەباتە درێژخایەنەدا.. سەربارى ئەم لایەنە لە بوارى رۆشنیریدا ناوبرا وەك ئەدیبيك خاوەن داھینانى ھزرى بووە چ لە بوارى شیعەر دانانیدا چ لەبوارى چیرۆكنووسین و وەرگێراندن دەورى بینىووە..

مارف بەرزنجى ھەر لەسالانى چلەوھەولئى بۆلۆكردنەوھى بەرھەمەكانى داو، بە تايبەتى لە سالى ۱۹۴۲دا بە ھاریكاری (شاكر فەتاح) لە ناحیەى قادر كەرەم توانى رۆژنامەىەكى ھەفتانە بە ناوى (باسەرە) دەرېكەن لەو رۆژنامەىەدا مارف بەرزنجى بەرھەمى بە نازناوى (ناسراو) یان (بەرزنجى) بۆلۆكردۆتەوھ (دەتوانین رۆژگارى تەقینەوھى كانیاوى روونى شیعرى بۆلۆكراوھى مارف بەرزنجى ببەستینەوھ) بە كات و سەردەمى دەرچوونى گۆڤارە سەنگینەكانى وەك (ھیوا- شەفەق- روناھى) و دواتریش رۆژنامەى (ئازادى) كە وەك شاعیرىكى ناسراوھ دەرکەوتوو بە نازناوى (پشكۆ)وھ ھاتە كۆپى شیعرى راستەقینەوھ^(۳) لە بوارى چیرۆكنووسیشدا ھەول و كۆششى بۆ

(۳) ھەمان سەرچاوە..... ل ۱۱- ۱۲.

ناوهراسستی په نجاکان دهگه پښتوه. هه روه ها به دهرچوونی گوڅاری
 (شهفهق) له سهرهتای سالی ۱۹۵۸ د دهروازهیه کی رووناکتری بو
 کراوهرتوه به مه به سستی بلاوکردنه وهی به ره مه کانی و خو
 خه ریککردنی سهرومر بو هم هونه ره که خاوه نی شیوازیکی
 تایبه تی بووه^(۴) مارف به رزنجی سهرباری هم لایه نه دهستیکی
 بالای له بواری ره خنه و لیکو لینه وهی نه ده بی هه بووه که ره خنه ی
 له به ره مه می شیعی (کامهران موکری) گرتووه له گهل کتیبه که ی
 عه بدولر هزاق بیمار (شانوی کوردستان) و (هم و زین) ی
 (نه حمه دی خانی) که هه ژار به شیوه ی موکریانی کردوویه به
 شیعر. هه روه ها له هونه ری وهرگی پرنیشدا دهستیکی بالای له
 وهرگی پرنی شیعیرو هونه ری چیروک... هه بووه. سهرباری هم
 چالاکانه له بواری روژنامه گه ری تیدا دهستیکی بالای هه بووه. به
 تایبه تی له گوڅاری (شهفهق) دا وهک نووسه ریکی شاره زاو به
 توانا به ره مه کانی تیا بلاوکردو ته وه، به گشتی سه رجه م
 به ره مه کانی مارف به رزنجی بریتین له: (شیعر، وتار، چیروک،
 شانوگه ری، نامه ی تایبه ت، وهرگی پرن، ورده بابته). شایه نی
 باسه شهید مارف به رزنجی له بواری نووسیندا هم نازناوانه ی
 به کاره ی ناوه (ناسراو، به رزنجی، پشکو، شوان) و هه ندی

(۴) هه مان سه رچاوه ۱۸ ل

نووسینی تری به ناوی خوځیه وه بلاوکردوټه وه.. له گوټقاری
(شهفهق) دا وهك هه ر ئه ديبیكى ناسراو گوښه یه كى به ناوی (ئەلف
با) هه بووه و تارى سیاسى و ئه ده بى و كوڤمه لایه تی به ناوی
(شوان) بلاوکردوټه وه. بهم هوڤه مارف به رزنجى شه هید وهك
نووسه رو ئه ديب و پيشكه وتنخوازيك و وهك سیاسه تمه دارىكى
كورد ده وریكى گه وړه ی له بواری فیکرى و ئه ده بى و هونه رید
بینیوه تا شه هید کردنى ده ست به ردانى قه له مه كه ی له پیناو
خرمه تکردن به رنه داوه.

شوینی مارف بهرزنجی و

تهکنیکی چیرۆکنووسین له ناو چیرۆکنووسانی سالانی په نجاکاندا

- چیرۆکی کوردی له ناوهراستی په نجاکاندا وهك هونه رێك چهند ههنگاوێکی پێشكهوتووانهی نا به تایبهتی به دهركه و تنی ههندی گۆقاری خزمهتگوزاری وهك (پێشكهوتن - شهفهق - هیوا) كه دهركایهکی رۆشنیریان خسته سهر پشت بۆ نووسهران و پشتگیریان له رێگای بلاوکردنهوهی بهرهمهکانیان⁽¹⁾ به ئی چیرۆکهکانی ئهو سهردهمه رهنگدانهوهی باری سیاسی و کۆمهڵایهتی کورد بوون... لهو سالانهدا تا شوپشی ۱۴ گهلاویژی ۱۹۵۸ جووتیارانی کورد رووبهرووی دهربهگهکان و رژیمی پادشایی راهپهڕینی قوتابیان راهپهڕینیان کرد، حیزب و دهسته و نیشتمانپهروهران له راهپهڕینهکاندا رۆلی شیاوی خۆیان بینی... دهركای گرتووخانهکان کرانهوه... بهرهی نیشتمانی بهرهمهکی یهکگرتوو بوو بۆ ههڵگیرسانی شوپشی ۱۴ گهلاویژی ئهم باره سیاسی و میژوو و کۆمهڵایهتییه له بهرهمه

⁽¹⁾ لیکۆلینهوهی بیلۆگرافیای چیرۆکی کوردی - عومەر مهعروف بهرزنجی. بهغدا ۱۹۷۸. ل ۵۷ - ۷۶.

چیرۆکنووسانی ئەو قوناغە بەزەقی رەنگی داوەتەو. چیرۆکنووسانی ئەو سەردەمەش بە گشتی لە بەرەى گەل بوون. بە چەکی وشە پەردەیان لە رووی رەشى رژیمی کۆنە پەرسە هەلداوەتەو^(٢) یەکیک لەو چیرۆکنووسانەى ئەو سەردەمە کە تەوەرەى باسەکەکانى گرتۆتەو چیرۆکنووس مەرف بەرزنجى شەهیدە کە چیرۆکەکانى رەنگدانەو و واقەى کۆمەلەکەى بوو و دەورەى نووسەر لە وشیارکردنەو و رەخساندنەى زەمینەىەکی دیموکراسیدا دەبینى و لەلایەکی ترەو توانای بۆ چیرۆکنووسین و داپشتنەو و دەردەکانى کۆمەلەىەتى و دەورەى دەربەگ و ئاغا لە چەوساندنەو و گوندەکاندا دەخستەپوو.

بەلێ مەرف بەرزنجى لە ناوەرەستى پەنجاکاندا دەستەى سەییەمى چیرۆکنووسانى کورد پێک دەهینى لە هەموویان ناسراوتریش (مەهرەم ئەمین و مەمەد مەلود (مەم) دوکتۆر جەمال نەبەزو جەلال مەحمود عەلى و جەمال بابان و ئەمین میرزا کەریم و مەرف بەرزنجى) یە سەرەتای خۆخەریککردنى مەرف بەرزنجى بە چیرۆکی هونەرییەو، هەول و کۆششى بەردەوامى لەم بوارەدا بۆ ناوەرەستى پەنجاکانى ئەم سەدەى دەگەریتەو... ئەم چیرۆکنووسە لە بەرەمەکانیدا خاوەن شیوازىکی تایبەتیەو

(٢) چیرۆکی هونەرى کوردی - حەسین عەرف... ل ١٠٠.

بپروایه کی سه پومپی به ری یازی ریالیستی هه بووه و که ره سته و
ناوه پۆکی باب هه تاکانی له به سه رهات و رووداوی خۆمالی
هه له یینجاوه^(۳)

^(۳) پروانه: سه رجه می به ره مهکانی ماف به رزنجی شه مید..... ل ۱۸.

تاقى كىرگەن ۋە چىرۋىكىسىنى لاي - مارق بەرزىجى -

تاقى كىرگەن ۋە چىرۋىكىسىنى مارق بەرزىجى بە ھۆى گۇقارى (شەفەق) ۋە زىياتىر نووسىر ناسرا ۋەك خۆى دەلى (بەھۆى گۇقارى (شەفەق) ۋە ماۋى ئەۋەم بوو كە زۇرتىر خوۋ بدەمە نووسىن لە سەرەتاۋە مامۇستا عەبدولسەمەد خانەقاۋ كەمىك مامۇستا ئىبراھىم ئەھمەد يارمە تىياندەم بە تايىبەتى لە نووسىنى چىرۋىكى (ئاۋازو كە باب*) دا كە لە شەفەقدا بىلۋىكرىيەۋە... پاش ئەۋە دەستەم كىر بە خويىندەۋە لەسەر فەنى چىرۋىكىسىنى چىم دەستەم كەۋت لەسەر چىرۋىك خويىندەۋە.. زۇر كەلەم لە كىتەبەكانى دىكتۇر مەمەد يوسف نەجم (فن القصه) ۋ (القصه فى الادب العربى) ۋ كىتەبەكەى دىكتۇر رەشاد روشدى (فن القصه القصيره) ۋ كىتەبە ئايابەكەى لاگوس پاگىرى كە (دورىنى خەشەبە) كىرۋىيەتى بە غەربى (فن الكتابه المسرحيه) م ۋەرگىرۋە چىشم دەستەم رۇشىتەبى لە خويىندەۋە چىرۋىك دىخىم نە كىرۋە^(۱).

* چىرۋىكى ئاۋازو كە باب لە ۲ شۇباتى ۱۹۵۸ى گۇقارى (شەفەق) بىلۋىكرىيەۋە.

(۱) بىرۋانە سەرجەمى بەرەمەكانى مارق بەرزىجى... ل ۵۶ - ۵۷.

— بهم چه‌شنه مارف به‌رنجی له تاقیکردنه‌وهی چیرۆکنووسین و بلۆکردنه‌وهی چیرۆکه‌کانی دده‌وی.. له تازه‌کردنه‌وهی شیوازی ته‌کنیکی نوی و سوود وهرگرتنی له ئه‌ده‌بی عهره‌بی و ئه‌ده‌بی ئه‌وروپی دده‌وی. وینه‌ی نوی له چیرۆکه‌کاندا دهنه‌خشان و موعاده‌له‌یه‌کی ره‌مزی چیرۆکی (شه‌تل) بۆ کۆماره ساواکه‌ی ۱۴ی گه‌لاویژو ئامانج و هیواو ریکخراوه دیموکراسیکانی وه‌ک شه‌تل و نه‌مام سه‌ریان دهره‌ینا له‌گه‌ل قوتابییه‌کانی تردا وه‌ک شه‌تل و ابوون). چیرۆکنووس له چیرۆکه‌کانیدا خه‌یالکاری تیا کردووه نه‌ خه‌یالی روون به‌لکو که‌ره‌سه‌و رووداو له واقع وهرگرتن و خه‌یالکاری تیا کردن تا له رووداویک جه‌وه‌ریکی شاراووه دهربخه‌ین و مه‌غزیه‌کی لی وهرگرین وه‌ک له چیرۆکی (جه‌ژنیکی شادی)* دا خه‌یالکاری تیا به‌کاره‌یناوه (هه‌ژاران زوو نامرن... نامرن...)^(۲).

— مارف به‌رنجی له هونه‌ری چیرۆکدا پیتیکی بالای بووه باشت‌ترین به‌لگه‌ ئه‌و وتاره‌یه به‌ ناوی (تیشکیک سه‌باره‌ت به هونه‌ری چیرۆکنووسین) که سه‌رچاوه‌ی باسه‌که له چه‌ندین چیرۆکنووسانی عهره‌به‌وه وهرگرتووه شاره‌زایی خوی له‌و

* له ژ ۳۳ی ته‌مووزی ۱۹۶۱ی گۆفاری هیوا بلۆکراوه‌ته‌وه.

(۲) هه‌مان سه‌رچاوه. ل ۵۷-۵۸.

بوارەدا دەر خستوو بەوەی ئەو سەرنجانەى دەر بارەى تەکنیکی
 چیرۆک باس دەکات وەک (چیرۆک گێرانیەوێ رووداو)،
 (رووداوێ کانیش لە کەسەوێوە ئەو کەسانە یەك جوړ نین، شوین
 و بەستنی کەسەکانی چیرۆک وەک یەك نابن، لەلایەکی ترەو
 نووسەر رومان دەکێشی بۆ دەرەوێ چیرۆکنووسی سەرکەوتوو.
 (چیرۆکنووسی ھونەر مەند رومان ئەکێشی لەگەڵ رووداوێ کانیا..
 ئەمەش چیرۆکنووس بەو پێی دەگا کە لە راستی ژینی
 کۆمەلایەتی دوور نەکەوێتەو ئەو پێی چیرۆکنووس دەر وون ناس
 بێ مەبەستم لە زانستی سایکۆلۆژیدا ئەبێ شارەزا بێ... لەگەڵ
 ئەوەشدا ئەبێ چیرۆکنووس کاریکی وای کردبێ لە چنن و
 ھۆنێنەوێ رووداوێ کانێ چیرۆکەکیا باوەری پێ بکەن کە ئەو
 رووداوانە راستن یا دوور نین لە راست و بوون... ھەڵبژاردن
 ھەنگاویکی زۆر بەنرخە بۆ ھەموو فەنیک بە تاییبەتی بۆ چیرۆک
 وتویانە فەن ھەڵبژاردنە، ھونەر مەندی ھەلکەوتوو ئەو کەسە یە کە
 ئەتوانیت شتی باش ھەڵبژیری و سەرنجی خەلک راتەکێشی و
 ھەست و بیران ئەخەنە جوولە^(۱).

ئابەم شیوەیە مەرف بەرنجی وەک شارەزاو لیھاتووی ئەو بوارە
 یە کە یە کە بنەماکانی ھونەری چیرۆکنووسی سەرکەوتووش

^(۱) ھەمان سەرچاوە.... ل ۳۳۱-۳۳۲.

دیاری دەکات، بەوەی چیرۆکنووس (ئەبێ بەشی خۆیندەوارانی تیا بەهێلێتەو تا ئەویش بیرى خۆى كەمى لهگه‌ڵیا خه‌ریك بكاو رەمزه‌كانى به‌میشكى خۆى هه‌لبه‌ینى جا ئەوسا هەر خۆیندەوارێك به‌پێى خۆى و له‌ چاوى خۆیه‌وه مانایه‌كى لێدۆزێتەو)^(٢).

به‌ كورتى به‌لای ماف به‌رزنجیه‌وه هونه‌رى چیرۆكنووسین له‌وه‌دايه‌ چۆن بابته‌كه‌ هه‌لبژێرى؟ و چۆن بیه‌خاته‌پروو؟ و چۆن وینه‌ى د‌لگيرو زیندوو ب‌کیشی؟ چۆن ه‌وو ئەنجام و راستیه‌كانى ژيانى مرو‌ف‌ بدۆزێتەو؟ كه‌ ئەمه‌ به‌ گ‌رن‌گ‌ترین پ‌یویستی سه‌رشانى چیرۆكنووسى د‌ائهن‌دری؟

به‌م جو‌ره‌ ماف به‌رزنجى توانى له‌ بوارى چیرۆكد‌ا به‌سه‌ركه‌وتوویى بنه‌مای هونه‌رى چیرۆكه‌كانى ده‌رب‌خات.. سه‌ربارى ئەم لایه‌نه‌ چیرۆكنووس له‌ بوارى شانۆو دراماو رۆمانیشدا ده‌ستیکى بال‌اى بووه‌و له‌م هونه‌ره‌شدا ئەسپى خۆى تاقیکرد‌ۆته‌وه‌و سه‌ركه‌وتووانه‌ به‌ره‌مه‌كه‌ى پ‌یشكه‌ش کرد‌وه‌ وه‌ك (زه‌وى زه‌وى خۆمانه‌) كه‌ چیرۆك‌یکى شانۆییه‌ كه‌له‌ چوار

(٢) هه‌مان سه‌رچاوه‌ ل ٣٣٣.

*- چیرۆكى (گای پ‌یۆز له‌ ژاى پاشكۆزى گۆفارى (الاديب العراقى) مانگى تهموزى ١٩٦١دا ب‌لاو كراوه‌ته‌وه‌ نووسه‌ر له‌ سه‌رجه‌مى به‌ره‌مه‌كانیدا ر‌ۆژى نووسینی ١٠/٥/١٩٥٩ى د‌اناوه‌ كه‌ له‌ كه‌ركوك نووسیویه‌تى.

پەردە پىك ھاتوۋە... لە نىكەھ نالەى جووتياران و زەبرو
زەنگى دەربەگ و شادبوونەوۋى جووتياران بە زەوى و ئاۋو
بەروبەمى رەنجيان دەدوى.. ئەم شانۇگەرىيە بۇ ئەو سەردەمەى
خۆى شتىكى تازە بوو.

- بەگشتى مارق بەرزنجى لە بوارى چىرۆكنووسىدا خاۋەنى
گەلى چىرۆكە كە ھەرىكەيان لە دايك بووى سەردەمى ژيانى
نووسەرەو لە رۆزگارېكى سنووردارى (۱۹۵۸-۱۹۶۲) دا لە دايك
بوون و لە گوڭقارە كوردىيەكاندا بلاوكرائونەتەو... بە تايبەتى
سەرچەم چىرۆكەكان برىتين لە:-

۱- ئاۋازو كەباب.

۲- گاي پىرۆز*.

۳- شەتل.

۴- جەژنىكى شادى.

۵- نامەى سەرسنور.

۶- سەر لە بەيانى نەورۆزىك.

۷- بەسەرھاتى قوتابىيەكى پۆلى چوارەمى حقوق(تەواۋ
نەكراۋە).

۸- مەمەدەفەندى سەرسام.

۹- پەيكەرەكەى گاۋرباغى.

۱۰- مه لا برايم. ۱۱- من و براكهه* .

* نهه چيروكانه ههنديكيان له ژيانى نووسهرداله گوزفارهكاندا بلاوكر اوتهوه به تاييه تى (شهش چيروكى يه كهه) و پاشان نهوانى تر له دواى مردنى نووسه ر له سه رجه مى به ره مهكاندا بلاوكر اوتهوه .

تەۋەرى دوۋەم:

تەكنىكى گىرپانەۋەى چىرۆكەكان

پىناسەى گىرپانەۋە:

مروۋ رۇژانە روۋبەروۋى چەندىن رووداوو بەسەرھات و جارجارەش كارەسات دەيىتەۋە، جا يەكك لىو ھۆيانەى بەھۆيەۋە ئىو رووداۋانە باس دەكات و بەرامبەرەكەى رادەگەيەنيت گىرپانەۋەيە، كەۋاتە دەكرى بگوترى مروۋ لىو ريگاي پەنابردنە بەر گىرپانەۋەى رووداۋەكانى دويىنى ژيانى رابردوۋى تواناي ئىوۋەى پەيداكردوۋە بەردەۋامى بە ئامادەبوۋنەۋەيەكى نوۋى دويىنى خوى و كەسانى تىرىدات.

جا ئەگەر تەماشاي رەگەزى گىرپانەۋە لىو چىرۆكدا بىكەين دەيىنن ئەم رەگەزە ۋەك خاسيەتلىكى بىنەرەتى چىرۆك دياركراۋە "چىرۆك: بىرىتە لىو گىرپانەۋەى كۆمەلە رووداۋىك بە شىۋەيەكى ھونەرى كەۋا قەۋمانىك يان چەند قەۋمانىكى ژيان يان سىروشت دەكاتە مايەى سەرنج راكىشان ۋە بزۋاندنى ھەستى جوانپەرۋەرى و پىگەيانندنى لىكدانەۋەى گوگىر يا خوينەر بەرامبەر بە ژيان"^(۱)

^(۱) پەخشانى كوردى، عبدولرەزاق بىمار، بەغدا ۱۹۹۸، ل ۲۶۱.

ئەمەش ئەو دەگەيەن ئىت كە گىرپانەو دەبى شىۋەيەكى ھونەرى
 ۋەربگىرىت ۋە لەلەين كەسىكەو ئەنجام بىرى ۋە ئاراستەي
 ۋەرگىرىك بىرىت ۋە كەرەستەكەشى گىرپانەو ۋە رووداۋىك يان
 بەسەرھاتىكە ۋە مەبەستىشى ۋەروژاندنى ھەستى ۋەرگەرەكەيە
 "ئەو ۋە رووداۋەكانىشى لەو شىۋەي ھونەرىدا دەگىرپتەو
 چىرۋىكگىرەو ۋە ئەگەر چىرۋىكەكەش نووسرا ئەو
 چىرۋىكگىرەو ۋە دەبىتە نووسەر يا چىرۋىكنووس ۋە لە
 چىرۋىكەكەي دەرگىشراۋە" (۲).

جا ئەگەر بەوردى سەرنج بەدەينە بنەماكانى پىكھاتەي جەستەي
 ھەر چىرۋىكىك دەبىنن "ئەمپۇ گىرپانەو بە يەكىك لە گىرنگىن
 بنەماكانى بىناي ھونەرى تىكستى ھەر چىرۋىكىك دادەنرىت..
 چىرۋىكنووس لە گۆشەنىگايەكى دىيارىكراۋە شتەكان
 دەبىنن ۋە ھەستىيان پى دەكات ۋە ۋەريان دەگىرىت" (۱).

گىرنگى بنەماي گىرپانەو لە چىرۋىكدا گەيشتۈتە رادەيەك لەلەين
 (ئالان رۇب گىرىيە) بىرىتە پىۋەرى سەرگەوتنى بەرھەمەكە بۆيە
 لەم روۋە دەلىت "چىرۋىكنووسى راستەقىنە ئەو كەسەيە كە

(۲) عالم القصه، بىرناردى فوتور، ترجمه د. محمد مصطفیٰ ھوارە، القاۋە ۱۹۶۱، ص ۱۶۶.

(۱) بىناي ھونەرى چىرۋىكى كوردى، پەرىز سابىر، ل ۲۱۵. (نامەي ماجستىر - زانكۆي سەلاخەددىن).

دەزانىت چۆن چىرۆكەكە بگىرپتەو^(۲) "هەرۈەھا" بايەخ و گىرنگى ئەم جۆرە تەكنىكە لەو ەدايە كە بەيەكەم بنەماو پىۋەرى سەرەكى دادەنرپت بە تايبەتى بۆ دروست بوون و جياكردنەو ەى ژانرە ئەدەبىيەكان و جياكردنەو ەى چىرۆك لە جۆرەكانى دىكەى ئەدەب^(۳).

كەواتە دەتوانىن بلىين كە گىرانەو ە پردىك لە نيوان چىرۆكگىرەو ە خوينەر دروست دەكەن و ئامانجى گىرانەو ەش گەياندەن. ياخود گىرانەو ە دەبىتە ئامرايىك بۆ چىنىنى پىۋەندى نيوان ئەو بنەما ەونەرييانەى تىكستى چىرۆكەكەى لەسەر دروست دەبىت...^(۴).

گىرنگىدان بەم تەكنىكە واى كردو ە نووسەران ەمىشە بايەخى پى بدەن و گۆرپانكارى بەسەر دابەينن و شىۋەو شىۋازى جياواز ەربگىرپت و لە تەكنىكە سادەى گىرانەو ەى مەوزو ەى چىرۆكگىرەو ەى ەموو شىزان ەنگاۋ بنى بەرەو زاتىيەتى گىرانەو ەو گۆرپىنى راناۋى كەسى سىيەمى تاك (ئەو) بە راناۋى كەسى يەكەمى (من) ەنگاۋ بنىت و ەستە نادىارو شاراو ە

(۲) عالم الروايه، رولان بورنوف وديالى ئوتوليس، ترجمه نهاد التكرلى، بغداد ۱۹۹۱، ص ۳۷.

(۳) البنائو الفنى فى الروايه العربيه فى العراق، شماع مسلم و د. العانى، جامعه بغداد ۱۹۸۷، ص ۱.

(۴) البنائو الفنى لروايه الحرب فى العراق، عبدالله ابراهيم علاوى -بغداد ۱۹۸۸، ص ۱۶۱.

پهنگ خوار دوو کانی بهی پهردهو به شیوهیه کی ناشکرا
دهربخات.

۴

باسى يەكەم:

جۇرو شىۋازەكانى چىرۇكگىرەۋە

خويندەنەۋەى سەرجهم چىرۇكەكانى مارف بەرزنجى،
دەمانگەيەنىتە، ئەۋەى بلىن لە نيوان چىرۇكگىرەۋە شا كەسى
چىرۇكەكاندا پەيوەندىيەكى پتەۋەيە كە رووداۋەكانى ناو
چىرۇكەكان دەردەخەن و شىۋە شويىنى چىرۇكگىرەۋە لە
دەرەۋە ناۋەۋەى چىرۇكەكە دىارى دەكات، شىۋە جياۋازەكانى
چىرۇكگىرەۋە لە ناو گىرپانەۋەدا دەخاتەپوۋ. كى رووداۋ
دەگىرپتەۋە؟ چىرۇكگىرەۋە چۆن تەماشاي گىرپانەۋەكەى خۆى
دەكا؟ پىۋەندى چىرۇكگىرەۋە بەۋەكەسايەتيانەى كردارەكانيان
دەگىرپتەۋە چىيە؟

چىرۇكگىرەۋە بەپىي پۆلىن كردنى (جىرار جىنىت) دابەش
دەبىتە سەر دوو جۇر:

يەكەم: چىرۇكگىرەۋەيەك لە ناۋەۋە رووداۋەكان دەگىرپتەۋە.

دوۋەم: چىرۇكگىرەۋەيەك لە دەرەۋە رووداۋەكان دەگىرپتەۋە.

(چىرۇكگىرەۋەى جۇرى يەكەم يا پالەۋانىكە بە راناۋى (من)

چىرۇكى خۆى دەگىرپتەۋە. بەم مانايە پالەۋان چىرۇكبىژىكى

ئامادەيەۋە ھەموو شتى دەزانى ئەگەرچى ئامادە نىيە.

بەلەم چىرۆكگىرەۋەى جۆرى دوۋەم كەسىكى شاھىدە بەم مانايە
ئامادەيى ھەيەو رووداو دەگىرەتتەۋە^(۱).

رەخنەگرى فەرەنسى (جان بويون) جۆرى پىۋەندى نىۋان
چىرۆكگىرەۋەو كەسانى ناو چىرۆك بەم شىۋانە دابەش دەكات:
چىرۆكگىرەۋەى ھەموو شىتزان (چ. گ. <) واتە چىرۆكگىرەۋە لە
شا كەس زياتر دەزانىت.

چىرۆكگىرەۋەى ھەمان شىتزان (چ. گ. =) واتە چىرۆكگىرەۋە
ھەندەى شاكەس دەزانىت.

چىرۆكگىرەۋەى كەم شىتزان (چ. گ. >) واتە چىرۆكگىرەۋە لە شا
كەس كەمتر دەزانىت^(۲).

چىرۆكگىرەۋەى بى متمانە. واتە زانىارى بە ھەلە بە خوينەرو
گوڭگر دەدات؟^(۳).

لەتەك راكانى جىرار جىنىت و جان بويوندا رايەكى تۆدۆرۈۋە
ھەيە كە ئەۋىش (بىنن) دەكا بە پىۋەر بۆ جۆرەكانى
چىرۆكگىرەۋە كە بەم جۆرە دابەشيان دەكا:

(۱) تقنيات السرد الروائى فى چوو المنهج البنويى — يمنى العيد، لبنان ۱۹۹۰. ص ۹۰-۹۱. بناو الروايە.

د. سىزار قاسم، بيروت ۱۹۸۵ ص ۱۸۱.

(۲) بېۋانە بېناى مۆنەرى چىرۆكى كوردى پەريز سابىر. ل ۲۱۷.

(۳) النقد التكميلى التحليلى. د. عدنان خالد عبدالله. گ. بغداد ۱۹۸۶. ص ۸۵.

یهکه م: چیرۆکگێڕهوه له پالەوان پتر دهزانی^٥ (بینین له پشتهوه
یان له دواوه).

دووه م: چیرۆکگێڕهوه به قهدهر پالەوان دهزانی^٥ (بینین له گهل...)
سییه م: چیرۆکگێڕهوه له پالەوان که متر دهزانی^٥ (بینین له
دهرهوه)^(٤).

له جووری یهکه مدا که چیرۆکگێڕهوه ی هه موو شترانه له دواوه یا
له پشتهوه ئاگاداری هه موو رووداوهکانی ناو چیرۆکهکه یه
(دهزانی چی روودادات و دهورهکان بهر کی دهکهوی؟ و کارهکان
چون دابهش دهکاته سهه شاکهس و رووداوهکان چون دروست
دهبی و چون په ره دهسه نیّت.

هه رچی په یوهندی به شیوازی گێڕانه وه ی ئەم جوړه بیّت ئەوه یه
راناوی که سی سییه می نادیار به کار دی نی^(٥). له م جوړه
گێڕانه وه یه دا هه می شه وه رگر ش—وینکه وتووی
چیرۆکگێڕه وه یه که^(٦) له مهش گرنگتر چیرۆکگێڕه وه ی هه موو
شتران دهبی راده ی زانیارییهکانی که به خوینه ری دهگه یه نیّت

(٤) تقنيات السرد الروائي في چو المنهج البنوي— یعنی العيد بیروت ١٩٩٠. ص ٩١.

(٥) القصه القصيره نظريا وتطبيقا. يوسف الشاردي— سلسله كتاب الهلال— العدد ٢١٦. مصر ١٩٧٧.

ص ٧٠.

(٦) بینای مونه ری چیرۆکی کوردی... په رتیز سابیر ل ٢١٨.

دەبىي دىيارى بىكات و سەرنجى خويىنەريش بۇ چەند زانىيارىيەكى
دىيارىكراو رابكىشى^(۱).

جوړى دووهم: له جوړهكانى گېړانهوه پيى دهوتريت (بينين
لهگه) ئه مهش و چيروكگيړهوهى هه مان شتزانه كه ئه و شتانهى
دهزانى كه كهسانى ناو چيروكهكه دهيزانييت و شويى
چيروكگيړهوهكهش له پال كهس و رووداوهكانهوه بهستراوه به
شويىكى دىيارىكراوهوه. چونكه تواناي ئهوهى نيه، به
ئارهزووى خوئ ههلسوكهوت، له ئاست شوين و كات بكات. له
جوړه گېړانهوهيهدا چيروكگيړهوه لهگه رووداوهكان دهوستى
نهك له پشتيانهوه^(۲).

ئه و راناوهى بهم جوړه گېړانهوه بهكار ديت، راناوى كهسى
يهكه مى بگوئ (من) به چيروكنووس راناوى كهسى يهكه مى بگو
له چيروكهكهيدا بهكار دهينييت و خوئ دهخاته شويى
شاكهسى چيروكهكه يا شويى يهكيك له كهسه لاوهكيهكان و به
زمانى ئهوان دهوئ^(۳)* چيروكگيړهوهى هه مان شتزان هه ر له

(۱) النقد التكميلى التحليلى. د. عدنان خالد عبدالله. ص ۸۶.

(۲) الالسنه والنقد الادبى فى النثرية والممارسه. د. موريس ابو نافل. بيروت. ۱۹۷۹. ص ۱۱۸.

(۳) فن القيصه. دكتور محمد يوسف نجم. ... ص ۷.

ناوهوهی چیرۆکهکه دا ده مینیتتهوهو کهسهکانیش له گۆشه نیگای دیاریکراوهوه ده بینیت.

جۆری سییه م: له جۆرهکانی گێرانهوه ئهوهیه که پێی دهوتری (بینین له دهرهوه) چیرۆکگێرهوهی ئهم بواره ده لێن (چیرۆکگێرهوهی کهم شتزان) چونکه زانیارییهکانی چیرۆکگێرهوه به هۆی بینین و بیستن زانیاری دهست دهکەوێت واته سهراچاوهی پهیدا کردنی ئهو زانیارییه تهنه ئهم دوو ههستهیه^(٤).

جۆری چواره م: چیرۆکگێرهوهی بێ متمانه که زانیاری به ههله پێشکەش به خوێنەر دهکات (له چیرۆکهکانی مارف بهرنجی بهدی نا کریت).

به گشتی ئهم جۆره گێرانهوانه ی سه رهوه ده توانین به سه ر چیرۆکهکانی مارف بهرنجیدا پراکتیزه بکه ی ن به تایبه تی ئهو چیرۆکگێرهوانه ی له دهرهوه ی رووداوی چیرۆکهکه ده زانی ت یاخود ئهو چیرۆکگێرهوه ی له ناوه وه رووداوه کان ده گێریت ته وه به پێی بنه مای بینینهکانی.

^{*} نۆز له رهخنه گرهکانی ئه وروپی به تایبه تی یهکیکی وهک تۆدۆرۆف له م جۆره گێرانهوهیه هه ر راناوی کهسی یه که می بکو (من) به کار نا هێنی به لکو ناماژه به راناوی کهسی سییه می نادیار (نه و) پشت ده به ستی که له وانج له یه ک چیرۆکا به کار به یتریت.

^(٤) بینای هونه ری چیرۆکی کوردی ... ل ٢٢٣.

لە چىرۆكەكانى مارق بەرزنجىدا شوينى چىرۆكگىرەوھى
(ھەموو شىتزان) لە چىرۆكەكانى ديارە وەك چىرۆكى:

- ۱- ئاوازو كەباب.
- ۲- گاي پىرۆز.
- ۳- پەيكەرەكەى گاورياغى.
- ۴- بەسەرھاتى قوتابىيەكەى پۆلى چوارەمى حقوق (تەواو نەكراوھ).
- ۵- مەلا برايم.
- ۶- مەمەدە فەندى سەرسام.

- تەكنىكى گىپرانەوھ لە چىرۆكى (ئاوازو كەباب) دا ھەر چەندە گىپرانەوھ لەلايەن يەكك لە كەسەكانى ناو چىرۆكەكەيە بەلام ئاگادارى ھەموو رەھەندو لايەنە ناديارو شاراوھى كەسەكان و ژيانى رابوردويانە ئەوھش واى كردووھ كە چىرۆكگىرەوھى ھەموو شىتزان دەرېكەوئ. شاكەسەكان (فلامورز و ميرزا) ن لە ژىر دەسەلاتى چىرۆكگىرەوھدان و بە دەستىيەوھ وەك بووكە شووشە وان چۆنى بوئت وا دەيان جولئىنئت و بەرەو ئەو مەبەستەيان دەبات كە خۆى دەيەوئت... ھەرەھا بە جۆرى راناوى كەسى سىيەمى ناديار (ئەو) رووداو و كەسەكانمان پى دەناسىنئت كە كەسە سەرەكەكان (فلامورز و ميرزا) يەو كەسە لاوھكەكە

(جهموله)يه، چيروكگيرهوه له دهرهوه بههوى شاكهسهوه
كهسهكانى پيدهناسينيت و ههموو شتيك دهربارهى كهسهكان به
ئيمه رادهگهيهنى (ئهم جووته كور، فلامورزو ميرزا وهك
كهلهشيري جهنگى گهركهكهمان بوون به گيانى يهكتر سور،
گهلى كهس و ايان تى نهگهيشت كه زور له پاريزى يهكتر
دهگهرين، نهگهر هر كاميكيان به تهواوى به خويا بديا بهبى سى
و دووهوى كهيان ناك، بهلام و ايان دانابوو له وريايى
ههردووكان بوو كه خويان به دهستهوه نهداوه)^(۱)
چيروكگيرهوهى ههموو شتران يهكه يهكه كهسهكان له دهرهوه بو
ناوهوهى چيروكهكه پيشكهشمان دهكات نهوته به شيويهكى
راپورت ئاسا له ههموو شوينيكى چيروكهكه ئامادهيهو
زانياريمان له رووداوو وهسفى كهسهكانى ناو رووداووكان و
ئازايى و جواميرى و ترسنوكى و رق نهستورى كهسهكان
دهردهخات و لهلايهكى تريشهوه دانيشتوانى گهرك به ههموو
تويرهكان دهردهخات. پاشان چيروكگيرهوه دهچيته ناو
چاىخانهى گهرك، گهلى زانياريمان سهبارت به شوين و
دارهشوربيهكان و جوگهلهو جورى يارى كردنى تاولهو دو مينهو
پيكدادانى فلامورزو و ميرزاو جهمول و دادگايى كردنى ميرزاو دل

^(۱) چيروكى (ئاوازو كهباب) ... ل ۱۴۶. (سهرحم بهرهمهكانى مارف بهرنجى).

نهرمی میرزاو ریگه‌گرتنی میرزا له خراپه‌کاری بو چاکی ئەمانه
لای چیرۆک‌گێڕه‌وه‌ی هه‌موو شتزان پێشکەش به‌ خوێنەر ده‌کات و
به‌ شیوه‌یه‌کی چڕو پر وه‌سفی که‌س و شوێنه‌کان و دیمه‌نه‌کان
به‌رجه‌سته ده‌کات.

سه‌رباری ئەمانه‌ چیرۆک‌گێڕه‌وه‌ی هه‌موو شتزان ده‌چیته
ناوه‌وه‌ی که‌سه‌کان به‌ تایبه‌تی وێنه‌ی میرزا که‌ له‌لایه‌ن
فلامورزه‌وه‌ سه‌رزهنشت ده‌کری و ئاموژگارییه‌کانی وه‌رده‌گری،
(میرزا چاوه‌کانی پر بوون له‌ فرمی‌سک، خوینیکی که‌م هاته
روومه‌ته زه‌رد هه‌لگه‌پراوه‌که‌ی، ته‌پری که‌وته لیوی به‌باری).

سه‌رباری ئەم لایه‌نه‌ چیرۆک‌گێڕه‌وه‌ ده‌چیته‌ ناو گیروگرفته‌کان و
به‌دوای چاره‌یه‌که‌دا ده‌گه‌پری و ده‌یه‌وی به‌زاری شاکه‌سه‌وه‌ بلی:
(با واز له‌ شه‌رو ئاژاوه‌ بێنین و هوکاره‌کانی شه‌پکردن) واته
باواز له‌ خه‌نجه‌ر بێنین و بیاخه‌ینه‌ موزه‌خانه‌وه‌ له‌سه‌ر بئه‌مای
خویندنه‌وه‌و پرێزگرتن له‌گه‌ڵ یه‌که‌ مامه‌له‌ بکه‌ین.. لی‌رده‌دا
چیرۆک‌گێڕه‌وه‌ خودی نووسه‌ره‌ ده‌یه‌ویت ئەو مه‌به‌سته‌ی خۆی
ده‌ربهری، که‌ که‌سی خراپه‌کارو شه‌پانگیز هیچی به‌هیچ نابێ و
ده‌بی واز له‌ خراپه‌ و شه‌پانگیزی به‌ی نیست تا بتوانی‌ت به‌
ئاسووده‌یی بزێ (خه‌نجه‌ر بو که‌باب و تفه‌نگ بو ئاوان).

— ئەگه‌ر به‌ووردی سه‌یری که‌سیه‌تی میرزای شاکه‌س و ئەو
گۆرانا‌نه‌ی تیا رووی‌دا بکه‌ین، ئەوا به‌ئاشکرا مه‌به‌سته‌ی

چيروڭگيڙه وه مان بۇ ئاشكرا دەبيت... ئەو ەتا مىرزا سەرەتا كەسيكى شەپانى و ئازاۋەچى بوو بەھيىز و تواناۋ ئازايەتى خۇى دەنازىت، بەلام چيروڭگيڙه وه كەسيكى وەك فلامورزى لى راست دەكاتە وه تا تەمى بكات و ناچارى بكات واز لە شەپكردن بەھيىت و چيتر ئازارى كەسانى ديكە نەدات

ئەم ەلگەرەنە ۋە يەش دەبيتە ھۇى ئەو ەى لى خەلك خۇشەويست بيت و ريىزى بگيريت. نووسەر لەم چيروڭكەدا رەمزى بەكارھيىناۋە —خەنجەر بۇ كەباب و تەفەنگ بۇ ئاۋان).

— لە چيروكى گاي پيروۇزدا گيىرانە ۋە كە لەلايەن چيروڭگيڙه ۋەى ھەموو شىزانە كە ئاگادارى ھەلسوكەۋتى كەسەكانە و بواريان پى دەدات گەفتوگۇ بكن. ئەمەش بۇتە ھۇى ئەو ەى لەگيىرانە ۋەى راستەوخۇ خۇى بە دورور بگري.

— شىخ و مامۇستا، شاكەسى چيروڭكەكەن و چيروڭگيڙه ۋە دوو مەۋداى كۆمەلايەتى دەخاتە روو ئەويىش پلەى چىنايەتى شىخ و مامۇستا دەردەخات. شىخ و پلەى چىنايەتى دەسەلاتدارە خاۋەن زەۋى و زارو مسكينىكى زۆرە.. ھەموو شت بە دەست ئەو ەو ديوەخانى ھەميشە قەرەبالغ و ھەريەكە لە ئاشيىك لى دەكەن.. بە دلى دەجولئىنە ۋەو بە تايىبەتى كاتى شىخ بىنى فەلاح و رەنجبەرى روو لە مامۇستاي دىيەكەى كرد گومانى پەيدا كردو دلى لە مامۇستا رەش كردو مامۇستاش نوينەرى

بەرەى نوئى و چىنى چەوساوە رىگە رۆشنگەرەووە خەمخۆرى
 بىدەستەلاتان دادەنا تەنانەت دەستى لە تىمار کردنى نەخۆشدا
 ھەبوو... ئەمانە چىرۆکگىرەووە وەك شىرىتى سىنەما ھەموو
 دەورەکان و ھەموو کەسە لاوەکیەکانمان وەك (خەلیفەو مەلاو
 کوئخای دى) يەكە يەكە نیشان دەدا، چىرۆکگىرەووە کە خودى
 (نوسەرە) ئاوا باسى دەسەلاتى شىخ دەکات.

((شىخ لە ناو کۆ دلى سادەو ساویلکەى ئەو ھەرىمەدا
 پایەيەکی بە روالەت بەرزو بلندی بو خوى گرتبوو. دەست ماچ
 کردن و لىشاو شەکرو چاپەزو ئاژەل و پوول و پارەى خۆپایى بە
 کارەکەرو نۆکەرى بە نانەزگ بى توژ لىنىشتن و ئارەق رشتن
 خوش خۆرى و تەپپۆشى)).

چىرۆکگىرەووەى ھەموو شت زان زۆر بە وردى وینەو وەسفى
 يەکەيەکەى کەسەکان دەکات سەربارى ئەمەش نەك ھەر لایەنى
 فیزیکی کەسەکانمان پى دەناسىنى بەلکو چىرۆکگىرەووە
 ناوەووەى کەسەکانیش شارەزایەو زانیاریەکانى بە خوینەر
 دەگەيەنى کە دەچیتە ناخى شىخەووە دەلى:

"شىخ لەمەراقا ھەرتووکی سميلى خوى ئەبرد بەدەماو پىشى
 ئەخواردەووە.. بەلام دەردى دلى خوى بو خەلکەکەى دەوروبەرى
 خوى دەرنەئەبرى ھەر بە ئاخ و ئوف و ھای و ھۆو بەبا ئەدا".
 تەنانەت چىرۆکگىرەووەى ھەمووشت زان رىگەى گفتوگو بە شىخ

و مامۆستا دەسپێری و رووبەپرووی یەکیان دەکاتەووە ئەنجام مامۆستا بەخۆپاگری و (لەسەرخۆو بێدەنگی لەناو کۆپەش و شیفەخۆی رزگار کرد بەدەم رێو لەبەر خۆیەو هەر ئەبیوت گای پیروژ. گای پیروژ لە هیندستانیش گای دەپەرستن)^(۱).

هەرۆهە دەوری مامۆستا وەک روناکییری و خاوەن ئەزموون دەردەخات کە دڵخۆشی خالۆ حەمە رەشید دەداتەووە داوای خۆپاگری لی دەکات و ئەوێ تێدەگەییەنی کە (ئەم دەسگای فروفیلانەش زۆری نەماوە، دادەتەپن و دپکی ئازار لە گیانی هەژاران دەرهینری و دنیا یەکسان دەبی و پۆلیسشمان ناوی و خۆمان پۆلیسی خۆمان دەبین...^(۲) ئاوا چیرۆکیگێڕەو شێخ بەگای پیروزی نەخویندەوارەکان دادەنی و بە رووخانی دەزگای دەرەبەگی و دەوری گەل و ژیانیکی نوی دەخاتە پیش چاوی خەلکە تیگەیشتووەکە

- لە چیرۆکی (پەیکەرەکی گاورباغی) دا چیرۆکیگێڕەوێ هەموو شتزان کە لە دەرەوێ چیرۆکەکیە دەسەلاتی بەسەر هەموو لایەنیکدا هەیە بە ئارەزووی خۆی لە دەرەوێ بۆ ناوەو لە رێگەێ شاکیەسی چیرۆکەکی (موللا) رووداوەکان دەگێڕیتەو،

(۱) چیرۆکی گای پیروژ... (سەرچەم بەرەمەکانی مارف بەرزنجی) ل ۱۵۳.

(۲) چیرۆکی گای پیروژ... ل ۱۵۹.

چیرۆکگێڕهوه ههولێ دهستنیشان کردنی شوینەکانی ناو شاری
 کهرکوک دهکات و وهسفیکی وردی گهڕهکهکانی (قۆریه و تسعین
 و تهکیهکان) دهکات... نووسهر چاک شارهزای (مولّلا)یه و له
 میژوه ناشنای یهکتربوون... چیرۆکگێڕهوه بهزاری (وسوو)
 باسی شتی تازهی بۆ مولّلا دهکرد مهلاش به پێچهوانهوه شتی
 رابووردوی دهگێڕایهوه و زۆر دونیای دیبوو... تهنانهت (سالهها
 دهف زهن و دیوانه و کهله و شیتی تهکیه بووه... پرچیکی لوول
 و خاوو چرو پرو تاسهر سی بهنه ی لهسهر یهک پی خوبادان و
 خولانهوه له شهوی ههینیداو بانگی دهکردبوو)^(۳)... بهم جوړه
 چیرۆکگێڕهوه ههموو لایهنهکانی (مولّلا) ئاشکرا دهکات که چۆن
 مولّلا سهوزهفرۆش بووه و له رۆش بووه و له بازاری قۆریه
 دوکانیکی بچوکی سهوزهفرۆشی ههبوو

کاسبیهکهی بهشی ئهوهی نهکردوه منالهکانی تیرو پۆشته و
 پهرداخ بکات و ههر ههوهس و خهیاڵی لای زیارهتی کهربهلاو
 موریدی شیخ بوو... چیرۆکگێڕهوه خوێ دهخاته شوینەکان و
 ههلوێستی مولّلا ئاشکرا دهکات بهوه بهرهکهتیان دهخاته روو که
 نههوو هۆی شیخ خهلیفه ههواس و نه زیارهتی کهربهلاو نهجهف
 بهرهکهتیان نهخسته دوکانهکهی و باریان سووک نهکرد... ئا ئاوا

^(۳) چیرۆکی پهیکههکهی گاوریاغی (سهرحهم بهرهمهکانی مارف بهرزنجی) ... ل ۱۸۰

چیرۆکگێڕهوه شارەزای هه‌موو لایه‌نیکی ناو چیرۆکه‌که‌یه‌و له
 دهره‌وه بۆ ناوه‌وه‌و به‌ پێچه‌وانه‌وه له ناوه‌وه بۆ دهره‌وه ئه‌وه‌تا
 ئه‌و هه‌موو ماندوو بوونه‌ی مولّا ئاخري خۆی له ته‌کیه‌و
 حوسینیه‌ دزییه‌وه... پاشان چیرۆکگێڕه‌وه یه‌که‌ یه‌که‌ی
 که‌سه‌کان پێی دهناسینێی له‌گه‌ل وه‌سفی وردی که‌سه‌کان هه‌ر بو
 نمونه‌ (کیمیایه‌ریک) که‌ خه‌لکی به‌ناوی (سه‌یده‌ ئه‌فغانیه‌که‌)
 ناویان ده‌برد پیمان دهناسینێی، که‌ چۆن خه‌ریکی جادووگه‌رییه‌و
 (جادووی وا ده‌زانێی که‌ جۆ به‌ دیوارا سه‌ر ئه‌خا و ژن و می‌رد لێک
 جودا ئه‌کاته‌وه‌) چیرۆکگێڕه‌وه هه‌ول دهدات ناوه‌وه‌ی که‌سه‌کان
 بناسینێی و له‌ رێگه‌ی زانینی که‌سیه‌تی مولّا کیمیایه‌ره‌که‌ی بۆ
 ده‌رکه‌وت که‌ جاسوسه‌...

چیرۆکگێڕه‌وه له‌ کاره‌ساتی (گا‌وربا‌غی) ده‌دوێ و ده‌رده‌که‌وێ
 که‌ خودی نووسه‌ره‌ ده‌وری له‌و کاره‌ساته‌دا بووه‌. ده‌وری
 کریکارێکی وشیا‌ری له‌ ناو کریکاره‌کانی نه‌وتی که‌رکوک
 هه‌بوو... که‌ چۆن خه‌ریکی دامه‌زاندنی نه‌قابه‌ن و داخوا‌زی و
 خواست و ئا‌واته‌کانیان بوون.. کریکاره‌کان به‌ چه‌ند زمانێک و
 چه‌ند نه‌ته‌وه‌یه‌که‌ یه‌کی گرتبوو... کار گه‌یشته‌ مانگرتن و
 خۆپیشاندان و کۆبو‌ونه‌وه‌یان له‌ گا‌وربا‌غی... چیرۆکگێڕه‌وه وه‌ک
 سیاس‌ی و رۆشنی‌ریک هه‌ول دهدات با‌ری ئاییدی‌لوژی‌ه‌تی چینی
 کریکاران و دروشمه‌کانیان که‌ به‌ریان کردبوو ده‌رب‌خات،

کاره ساتی (گاورباغی) موللای گۆپی (و پرچه نازداره که ی به یه کجاری به مه کینه ی سی نه مره ی تی نا) و له داخی ئەم کاره ساته که هه رده م بۆ (وسوو) ده گێڕایه وه له و خۆپیشادانانه کریکاران به شالای پۆلیس که وتوون، ئەمانه کاریان له مولل کردو چیرۆکگێڕه وه گه لی زانیاری پێشکهش خۆینه ر ده کات که له زاری موللای ده یگێڕیته وه موللای هه رگیز کاره ساتی (گاورباغی) له یاد نه چوو وه ناوه وه ی هه ژانده وه هه میشه داخ له دل بووه ... چیرۆکگێڕه وه له گۆشه نیگای که سه کانه وه ده خاته روو و قسه کانی (وسوو) بۆ موللای ئاسۆیه کی رووناک بووه له جه رگه ی خه مه کانی دا، یه کگرتنی کریکاران و جه ماوه ر بوو به رامبه ر ئیمپریالیزم و کۆمپانیه کانی و نوکه ره کانی ...

(وسوو) خودی چیرۆکگێڕه وه یه پیلان بۆ پاشه روژی نیشتمانپه ره ران داده نی و ژیانیکی به خته وه ری بۆ کریکاران و هه ژاران ده خولقی نی و سه ره به ستی و ئازادی نیشتمان له ئاسوده یی کامه رانی گه لدا یه .. چیرۆکگێڕه وه ی هه موو شتزان هه موو لایه نه کانی کریکارانی نه وت و چاونه ترسی سه رکرده کانیانمان پی ده ناسینی که ئەوانه (نه پاره و به رتیلی

كۆمپانیاو نە بە ھەرەشەى پۆلىسى مىرى سەريان شۆر نەکرد
لەداخوازىيە رەواكانيان نەھاتنە خوارەوہ)^(۱).

لەلایەكى ترەوہ باسى يەگگرتنى بارزگان و دوكاندارەكان و
كرىكاران دەكات كە يەگگرتنىاندەبىتە ھۆى جىبەجى كەردنى
مافەكانيان وەك (زەوى بۆ جووتيار و بازار بۆ بەرھەمى بارزگانى
نىشتمانى) چىرۆكگىرەوہ بە زارى (وسو) و لەگەل (موللا) ژيانى
تايبەتى خويان لە ساىەى ئەو يەگگرتنە دەردەخەن كە
خانوەكانيان تازە دەكرىنەوہو منالەكانمىشيان پۆشتە دەبى...
پاشان كەسەكان دىنە گفتوگو وەك تەكنىكىكى ترى گىرانەوہ
كۆمەلى پرسىيار دەورۆژىنى دەربارەى پاشەرۆژى مىللەت و
دەركەردنى بىگانەو تۆلەى شەھىدان و پەيكەر دروست كەردن
لە ناو باغەكەى (گاورياغى).

لە دەروە چىرۆكگىرەوہ رووداوەكانى رابووردو كورت
دەكاتەوہ دەورى (وسو) لە جوولانەوہو رىبازو باوہرى پتەو،
لە رىگای دوورو سەختى ژيان دەردەخات. ھەر لە گۆشەنىگای
چىرۆكگىرەوہ (وسو) و موللا دەكەونە ژيانى خوشى و
ئاسوودەى و پەيكەرى شەھىدەكانى گاورياغى بە بىرارى

(۱) ھەمان سەرچاوە ل ۱۸۴ - ۱۸۵.

نه قابه ش دروس ده كړې و جیگه ی كړیكار له ناو جه رگه ی دلی
میلله ت داده نی.

له ناو چیروكه كاندا جوړی چیرو كگیړه وهی هه موو شتزان كه
له دواوه رووداوه كان ده بی نی و دهیگیړته وه پترن له چیروكه كانی
ترو زیاتریش شیوازه كانی بابه تین.

جۆرى دووهم:

چىرۆكگىرەۋەى ھەموو شىزانە (بىنن لەگەل...) .

ئەم جۆرە گىرەۋەىيە لە چىرۆكەكانى مارق بەرزنجى دەبىنرى
بە تايىبەتى لە چىرۆكى:

۱- جەژنىكى شادى.

۲- سەر لە بەيانى نەورۆزىك.

۳- من و براكەم.

لە چىرۆكەكاندا جۆرى گىرەۋەىيە لە ھەدايە كە شويىنى
چىرۆكگىرەۋەى لە دەرەۋە چىرۆكەكە بۆ ناۋەۋەى چىرۆكەكەيە
لەگەل كەس و رووداۋەكان دەگويىزىتەۋە. واتە چىرۆكگىرەۋەى
ھىندەى كەسەكان رووداۋە ياخود شتەكان دەزانىت و بە ھۆى
راناۋى كەسى يەكەمى بگۆى تاك ياخود كۆ (من)، (ئىمە)
چىرۆكەكە دەگىرەۋەى.

- لە چىرۆكى (جەژنىكى شادى)دا چىرۆكگىرەۋەى شويىنى
ناۋەۋەى چىرۆكەكەيە يەكەمى لە كەسانى ناۋەۋەى چىرۆكەكە واتە
بەسەر ھاتى خۆى و ھاورىكانى دەگىرەۋەى.

(ئەمرو شازە مانگ و سى رۆژ بەسەر گرتىماندا تىپەرى، ئەم
ماۋەيە چەند رۆژىكى نەبى ھەموۋى لە ژوورىكا بردوۋمانەتە

سەر کەسیک نەماوە کە پێش ئێمە هاتبێتە ئەم زیندانەو ئێستە مابێتەووە چونکە هەر یەکە لەوانەو گەلیک لەوانەش کە دواى ئێمە هاوردوونیان، هەر کەس بەپێى خوێ سزایەکی بو دەرست کراوەو بەرەو زیندانێکی کە کراوەتەو. . کاتیک ئێمەیان هینایە ئێرە بەگران جیگامان بوو رەنگە ئەگەر ئێمەمانان نەبووینایە هەر بەپێو لە ناوەرپاستی حەوشەکە رابووستینایە. لە ژوورەکاندا لەش بەسەر لەش کەوتبوون لە نیشتمانپەرەران و دیموکراتخوازن و کریکاران و جووتیارانی خواروو ژوور. هەمە رەنگ دەبینی لەپاریزەرەو، پزیشک، ئەندازیار، مامۆستا، کریکار، جووتیار، قوتابی، کاسبکار تەنانەت دەرویش و حاجیش تەمەن لە ژوور حەفتا سالانەو تا خوا^(۱).

بەم جوورە چیرۆکگیرەووە خوێ خستۆتە بەرگی شاكەسى چیرۆکەکو هەندەى ئەو کەسە دەزانیت و رووداوەکە دەگیریتەووە چونکە وەك هەموو چیرۆکگیرەووەیەکی هەمان شتزان شوینی لەناو چیرۆکەکو داو ناتوانی بە ئارەزووی خوێ هەنگاو هەلینی و هەموو شتەکانی کەسەکانی بزانییت چونکە ئەو سەر بەستییەى بە کات و شوینی دیاری کراو پەيوەستە یا خوێ دەچیتە لای کەسەکان یان کەسەکان دینە شوینی ئەو.

(۱) جەژنیکی شادی (سەرچەم بەرەمەکانی مارف بەرزنجی) ... ل ۱۶۸.

چیرۆکگێڕەوێ شەوینی شاكەسەو رووداو دەگێڕێتەوێو لە
زینداندا یە باسی ژووری زیندانمان بۆ دەكات... (لە ژووریکی
چوار پێنج مەتریدا بیست و دوو كەس تێك ترانجاين بى شوین
دیاریکردن... كەسیش ئاگای لە پێلاوو سۆلى خوێ نەما بوو...
لەگەڵ ئەو تیکترانجانەیشدا هەموو ئەیانگوت! لە عێراق زیندان
لەم زیندانە چاکتر دەست ناکەوێت لەسەر ئەمەوێ هەر لایەك
سەرگوزەشتەى خوێان ئەگێڕایەوێ، هەندیکیان ئەیان وت ئێمە
(٣٨) شەو لە ژووریکدا بووین هەر جیگای هەشت كەسى
ئاسایى تیدا ئەبووێو بەلام ئێمە سیو پێنج كەس بووینەو ناچار
بەم چەشنە دەخەوتین...) چیرۆکگێڕەوێ یادگارو جووری
گرتنەكەو بارى ناو زیندان بە زارى شاكەس دەگێڕێتەوێ. پاشان
دیتە سەر سەرگوزەشتەى كەسەكانى ناو زیندان و ژيانیان چۆن
بەسەر بردوێو سزایان چى بوو، چیرۆکگێڕەوێ هەمان شتران
هەر هیندە دەزانى كە خوێ خستۆتە خستۆتە جیگەى شاكەس
و رووداوەكان دەگێڕێتەوێ، هەموو شیوەى تەعزيب و لیدان و
خەوتن تا جیاكردنەهەى زیندانیەكان باشى گوزەرانیان وەك یەك
پەرەى هاوپیرو باوێ زیندانیەكان پێكەوێ چایان لیدەنا (یەك
عەمار، یەك مەنجەل و چۆن یەك لە بەشدا یەكیەتى و هاوكارى و
هاوبەشى هەموو كەمتر ئەرك و زۆرتر خۆراكى پى دەبرا)
شاكەس شوین و سالى زیندانى (١٩٦٠) مان بۆ دەگێڕێتەوێ كە لە

راستیدا به سەر هاتی خۆی دهگیرێتهوه که جهژنه، جهژنی خوشی و سهلامهتی بهلام خۆی زیندانییهو له ناو زینداندا له کریکارهکان ورد دهبیتهوه که ژووریان بۆ دروست دهکهن چهند کریکاریک سهرنجی راکیشاو وهسفی هیژیکی دیویی دهرهوهو لاوازی کریکارهکانمان بۆ دهگیرێتهوه... جهژنیکی شادی جهماوه به سۆزو تینهوه هاواریان دهکرد (دیموکراتیهو سهلام) (سهبعین بیل میه حوریه، سهحافه وهتهنیه) ئەم لهم چاوهپوانیهو کریکاره به تهمهنهکەش به ئحم ئحم گالتە ی به جهژنهکه کرد چونکه خۆی ههوت چهرخ و دهوری بینی بوو داخوا ههژاران چهند دهوری تر دهبینن... ههژاران زوو نامرن... نامرن) بهمه چیرۆکگیرهوه دلخۆشی خۆی دایهوهو چیرۆکهکەش تهواو بوو.

- له چیرۆکی (سەر له بهیانی نه ورۆزیک)دا⁽¹⁾ چیرۆکگیرهوه چاوی کامیرا له دهمی خۆرکهوتنی جهژنی نه ورۆز دهدوی.. له دهرهوهی چیرۆکهکهوه بۆ ناوهوهی چیرۆکهکه ههنگاو دهنی و خۆی له ژووریکی بالهخانهکهی مالهکه یانهوه بهپی شویین و کات چیرۆکهکه دهگیرێتهوه... گهپانهوه بۆ دواوه بۆ یادگارییهکان بۆ لوتکهی گلەزهردهو ناوچهی تهکیه و جافهران،

⁽¹⁾ سهرحهم بهرمه مەکانی مارف بهرزنجی... ل ۱۸۸... پېشتەر ئەم چیرۆکه له لایهن جهمال خهزنه دارهوه له گۆڤاری رۆژی کوردستان ژماره (۲) سالی ۱۹۷۲ بڵاوکراوه تهوه.

راوی (قۆپى) ژيانى خوشى و سادەى جاران دەگىرېتەوہ.. زانىارىيەکانى ئەو سەردەمەو ئىستاو غەم و پەژارەو ژىردەستەى بىگەنەمان بۇ دەگىرېتەوہ.. زۆرجار بىرەوہرييەکانى چرۆپر شەپۆلى ھۆش دەورى خۆى دەبينى کە لە بابەتیکەوہ بۇ بابەتیکى دوورتر ھەنگاو دىنى و ھەموو بىرەوہرييەکانى سەردەمى رابووردو گۆرانى و شەوچەرە خواردن لەگەل ھاوپىياندا.. لەگەل خزمان و يارى جاران و ئىستاو.. ئەمانە لە گۆشەنىگای چىرۆکگىرەوہ رووداوہکان دەگىرېتەوہو کەسى دى بەشداری ناکات لە ژوورەکەى خۆيدا ئەم بەراوردە سادەىەى دوينى بە دونىای پر جەجالى ئەمپرۆ بەراوردە کات... ھاوپىکانىش ھەريەکە بە کارىکەوہ خەريک و چىرۆکگىرەوہ بە مردنى باوکى و قەرزىکى زۆرەوہ بە ناچارى بوو بە نووسەرى (دادگا) لىرەدا چىرۆکگىرەوہ خۆى نووسەرە ژيانىخۆى فليم ئاسا دەگىرېتەوہ... چى لە ھەگبەکەيدايە لە رابووردو ژيانى رابووردو تا ئىستا لە شوين و کاتى خۆيدا دەگىرېتەوہ ئەگەر شاکەس خۆى بىت زانىارىيەکانى ھەر ھىندەىە بەقەد شاکەسە کە خودى چىرۆکگىرەوہىە... زانىارىيەکانى رووداوى رۆژى نەورۆزو قەدەغەکردنى نەورۆز، گۆرانى نەورۆزو شار بە دەستى ياساؤل و پۆليس و رژىمى زۆردار بوو بە شين و نەورۆزىش بەژان.. فليمى ترس و تۆقاندن.. کۆمەلە شەپۆلى يادەکانن کە

كوپرى نووسەر (پۆل) لى دەداو (كۆمەلى دەنگى) كوپرو باوك
 تىكەل بەيەك دەبن و شەپۆلى ھۆش* دەور دەبىنى و كوپرە
 دلخۆشى باوكى دەداتەو ھو چىرۆكەكە كۆتايى دىت). بەراستى
 جۆرە گىرپانەو ھىيە ھەك يادنامە وايە كە چىرۆكگىرەو ھە
 شىو ھىيەكى ھونەرى و لە بىزارىدا ياداشتى دويىنى خۆشى و
 سادە، ئەمپۇى پر كىشە دەگىرپتەو.

* ئەم تەكنىكى گىرپانەو ھىيە لە تەو ھەيەكى سەرىيەخۇداباس دەكرى.

جۆرى سىيەم:

چىرۆكگىرەۋەي كەم شت زانەكە لە دەروە شتەكان دەبىنى و دەبىنىت و لە شاكەسى چىرۆكەكە كەمتر شت دەزانىت و بۆ پەيدا كردنى زانىارىيەكانىشى ھەر لە رېگەي بىنىن و دىتنەۋە پەيدا دەكات ھەر كاتىك لەو شوئىنە دووركەۋىتەۋەو تواناي بىنىن بىستنى كەسەكانى نامىنىت ھەر بۆيە لە شوئىنى خۆيەۋە گوى لە قسەكانى (مامۇستاۋ ئەفەندى) دەگرى. پەنا دەباتە بەر ۋەرگرتنى زانىارى لەم كەسانەۋەو زۆر جارىش خوى بە ناسىنى ئەم كەسانە ئاشكرا دەكات ۋەك لە چىرۆكى (شەتل) (نامەي سەرنووسەر) ديارە.

لە چىرۆكى (شەتل)^(۱) دا چىرۆكگىرەۋەي كەم شتزان لە كەسانى ناو چىرۆكەكە كەمتر شت دەزانىت و سەرچاۋەي زانىارىيەكانى لە رېگەي بىنىن و دىتنەۋە بەردەست دەكەۋى لە رېگەي (نامەۋە) كاتى چىرۆكگىرەۋە گەيشتنە شارى (ت) دەبوو سوۋارى ئۆتۆمبىلىك بى كاتى ئۆتۆمبىلەكە پىر بوو دوو ئەفەندى يەككىيان لاي چىرۆكگىرەۋە ئەۋەي تىرىش لە پىشتەۋە دانىشتىبوو گفتوگۇيان دەكرد مامۇستان... شاكەسى چىرۆكەكە مامۇستايە

(۱) سەرجم بەرمەمەكانى مارف بەرزىجى.... ل ۱۶۰ - ۱۶۷. مەروەما ئەم چىرۆكە لە گۇفارى مېۋا ژ

۳۳ سالى ۱۹۶۱ دا بىلاۋكراۋەتەۋە.

خه لکی گوندی (تاوغه) و کوردی باش نازانیّت و بو دییه کی کوردی نیّراوه، و کوّسپ و ته گهری زمان بوو که ده بوایه مناله کورد به عهره بی بخوینی له لایه کی تریشه وه کوّسپی جیگا پهیدا کردن بو خوئی و قوتابیان بوو... لیّره دا چیرۆکگیره وهی که م شتزان له ریگه ی بیستنه وه زانیارییه کانی دهست ده که وی و ئەگەر له ناو ئۆتۆمبیله که نه مینی هیچ نازانی... هەر بۆیه بۆی دهرده که وی و که مامۆستا وهک مۆم دهوری له وشیار کردنه وهی مناله جووتیاره کان و منالانی ئاغادا بی جیاوازی ده بینی... ئەوه بو هاورپیکه ی روون ده کاته وه که (قوتابخانه بو هه مووانه و ژماره ی قوتابیانی له (۸) سه فه بوو به (په نجا) ته نانه ت له دییه کانی نزیکیشه وه مناله فه لاهه کان دهستیان کرد به هاتنی. کوپو کچ پیکه وه ده یاخویند).... پاشان مامۆستا وهک شاکه سی چیرۆکه که به سه ر هاتی خوئی ده گیرپێته وه سه ختی ژیا نی فه لاهه کان و ئەرکیان بووه هوی ئەوه ی باشتین و زیره کترین قوتابی دهره یّن. ئەمه کاری له مامۆستا کرد، (هه رچی دهرده سه ریم کیّشابوو به لامه وه به هیچ دهرچوو له چاو ئەم سته مه دا باخه وانیکه دلسۆز چه ندی پی ناخۆشه شه تل و نه مامه تازه گیرسا وه کانی هه لکه نی من له وم زیاتر لا ناخۆش بوو، بنیاده م رهنج له گه ل هه ر شتیکا بکیّشی خوْشی ئەو یت نه خواسته منال که نه مامی باخی ژیا نن...) چیرۆکگیره وهی که م

شتزان هه موو زانيارىيه كانى له مامۆستا كه وه بىست و يه كسه ر شه پۆلى هۆشى* بۆ منالى خۆى ده گه رپته وه كه باوكى زۆرى پى ناخۆش بوو شه تلّه تازّه لى دراوه كان له شوينى خويان هه لكيشن - ئاليره دا چيروكگيره وه ده بيتّه به شدار بوو ده كه ويته گفتوگو له گه ل مامۆستا و مژده ي پاله وان و جه نگاوه رى پى ده به خشى و ئۆتۆمبيله كه ده گاته (تاوغ) به به هه شتى ديرينى شاد ده بى.... چيروكه كه كۆتايى ديت.. ئه گه ر مامۆستا نه بوايه چيروكگيره وه هيچى سه باره ت ژيانى گوندو جووتيارو كويخاو قوتابيان و ئه ركى قوتابيان نه ده زانى.

- له چيروكى (نامه ي سه ر سنوور) دا هه ست به گيرانه وه ي دوو چيروكگيره وه ده كه ين... يه كه م چيروكگيره وه ي هه مان شتزان كه له ده ره وه شته كان ده بينى (زۆر تر دلم به لاي ئه و لاوه خوين گه رمانه وه، بوو كه چه ند هه فته يه ك بوو ده ستيان دابوو هه تفه نگ و هيشتا چاويان باش نه كراوه ته وه له شه پرى ناو شاخ و دارستان و له فروفيلى ياخييه كان شاره زانين...) ⁽¹⁾ به م جوړه ده چيته ناوه وه ي چيروكه كه و رووداوو كه سه كانمان له ريگه ي راناوى يه كه مى بگووى تاك يا كووه، پى ده ناسيى

* له شوپىنكى تاييه تى و له ته كنكى گيرانه وه لى ده دوين

⁽¹⁾ چيروكى نامه ي سه ر سنوور... ل ۱۷۲ (سه رجه م به رهمه كانى مارف به رزنجى).

وئاگادارى زانىارىيەكانە بە پىي شويىن و كاتى دىارىكرائو كه سەردەمى دامەزئاندىنى سوپاي مىللىيەو بەرگرى لە شوپشى ١٤ى گەلاويژە. لەلايەكى تريشەو لەم چىرۆكەدا هەست بە چىرۆكگىرەوئى كه شىزان دەكرى كه لە ريگەي (نامە) ياخود بىستن و دىتنەو زانىارى وەردەگرى لە گوشەنيگاوهو لە ريگەي شەپولى هوشەو يادى كه سەكان و مەشقى چەكدارى دەكاتەو و پەي بە يادەكان دەبات... لە پەر لەسەر سنوورەو لە ريگەي كوردىكى رانك و چوغة لەبەر نامەيەكى پى دەگات كه نووسرا بوو (لەسەر سنوورى كوردستانەو بوو رۆژنامەي...) ئيتەر لە ريگەي (نامە) كهو ئاگادارى ئازايەتى جەنگاوهان و برا بەرزانيەكه(م) و (ح)ى هاوپيى، ئاگادارو جوړو ژمارەي چەك و ورەي جەنگاوهان دژى دەرەبەگ و ياخي بووكان دەبيتەو.. ئاگادارى بريندارى فەلاحەكان و تەقەكردن و هيژى بەرگرى مىللى و هيژى فەلاحەكان پيكةو: بەگژ ياخي بووكاندا چوون و ئەنجام (م) بريندار دەبي كه ژنەكهى سوڤيەتيەو كۆرپەيەكى دەبي و دلتيا دەبي كه ژن و كۆرەكهى دەگرەو بەرگرى لە جەمهورىيەتەكه دەكەن...) كه چىرۆكگىرەو نامەكهى خويندەو دوو دلۆپ دلۆپى شادمانى كهوتە سەر هەردوو گليىنو حەزى دەكرد ئەگەر بە باليش بى بو لاي (م) بفرى و تير تير هەلى مژى و لە شويىنى ئەو تا رزگارى شاخەكان سنوور بەرنەدا ئا بەم

شیوهیه چیرۆکگیرهوهی کهم شتزان له ریگهی نامهوه... هه موو
زانیاریهکانی پی دهگات و بهپی شوینی نامهکهو له کوتایی
چیرۆکهکه دهردهکهویت و چیرۆکهکه تهواو دهبیئت و زۆرجاریش
بههوی راناوی کهسی سییهمی نادیارهوه رووداوهکان
دهگیریتهوهو شوینی له ناوهوهی چیرۆک دهبیئت و لهگهڵ دهست
پی کردنی چیرۆک و کوتایی چیرۆکهکه دهردهکهویت.

شيوازي گيپرانه وه له چيروكه كانى (مارف به رزنجى)دا

ئەگەر شيوهى گيپرانه وه له ميانەى جوړه كانى چيروكگيره وهدا
بريتى بى له وهى چيروكگيره وه چوڼ و له كويوه ته ماشاى
رووداو دهكان دهكا؟ كه ئەمەش په يوه ندى چيروكگيره وه گيپرانه وه
ئاشكرا دهكاو ئەم په يوه ندييهش له ئاستى بينين و له مه وقيعى
چيروكگيره وه ديارى دهكرى ئەوا قسه كردن له سەر چه شنى
گيپرانه وه تايبه ته به چوڼيه تيهكى ترى گيپرانه وهى رووداو له سەر
ئاستى فورم و شيواز... زور له ره خنه گرانيش چه شنى گيپرانه وه
به ماناى ليكولينه وه له پيكا تهى زمانه وانى تايبه تمه ندييه
شيوازييه كانى چيروكبيژانى ناو يهك چيروك يا رومانه تا
جياوازييه كانى نيوان دهنگه كانى ناو گيپرانه وه دهربخات...
دهشى چه شنى گيپرانه وه ئەم پرسىارانە بخاته وه چيروكگيره وه
ئەو واقعيانه چوڼ دهگيپرته وه كه دهيانبيني؟ ئايا وهك خوئى
دهگيپرته وه يا كورتىيان دهكات وه، به شيويهكى هونهرى
دهستكارى و چاره سەريان دهكا؟ ئايا ريگه به كه سهكان دهدا
راسته وخو ئازادانه به دهنگى خوئيان قسه بكن ياخود خوئى له
برى ئەوان قسه دهكات و دهنگى خوئى تيكه ل دهكات.

بەگشتى چىرۆكگىرەۋە، نووسەر ھەول دەدا نىۋانىيەك لە نىۋان
خۆى و رووداۋەكە دروست بىكات و شىۋازىيىش بۇ قىسەكردنى
كەسەكانى ھەلدەبىژىرى. لىرەدا چەند چەشنىك لە شىۋازى
گىرەنەۋە پەيدا دەبى^(۱)

يەكەم: چەشنى شىۋازى راستەوخۇ بەزۇرى راناۋى (من)
بەكاردى.

دوۋەم: چەشنى شىۋازى نا راستەوخۇ بە زۇرى راناۋى (ئەو)
بەكاردىت.

سىيەم: چەشنى شىۋازى نا راستەوخۇ ئازاد.

ھەر ئەم جۆرە دابەش كردنە بە لاي رەخنەگرى فورمالىستى
روسى (تۆمانشفىسكى) دوو جۆرە شىۋازى گىرەنەۋە دەست
نىشان دەكات ئەۋىش:

۱- گىرەنەۋەى بابەتى Objective. لىرەدا نووسەر
ھەموو شتىك دەزانىت تەناتە بىرەكانى شاكەسىش.

(۱) تقنيات السرد الروائي يمنى العيد. ص ۸۰.

۲- گېرانه‌وه‌ی خودی Subjective. چىرۆكگىره‌وه له
گۆشه‌نىگای چىرۆكگىره‌وه یا خود گویگر شوین رووداوه‌که
ده‌که‌وی^(۲).

له چىرۆكه‌كانى مالف به‌رزنجیدا دوو جوړه شیوازی گېرانه‌وه
به‌کار هاتوو كه شیوازی گېرانه‌وه‌ی (بابه‌تى) و شیوازی
گېرانه‌وه‌ی (خودى) یه، لیکۆلینه‌وه له چىرۆكه‌كان ئه‌وه‌مان بۆ
روون ده‌بیته‌وه هه‌ندى چىرۆك به‌ر شیوازی بابته‌تى كه‌وتوو وه‌ك
چىرۆك (ئاوازو كه‌باب) و (گای پىرۆز) و (په‌یکه‌ره‌که‌ی گاوریباغی)
هه‌ندیكى تریشیان به‌ر گېرانه‌وه‌ی خودى كه‌وتوو وه‌ك (شه‌تل)،
(نامه‌ی سه‌ر سنوور)، (جه‌ژنیكى شادی)، (سه‌ر له‌ به‌یانى
نه‌روۆزیک) زۆر جاریش گېرانه‌وه به‌ستراوه به‌ شوینی هه‌ر یه‌ك له
جوړه‌كانى چىرۆكگىره‌وه (هه‌موو شتزان، هه‌مان شت زان، كه‌م
شتزان) له‌سه‌ر ئاستى رووداوى چىرۆكه‌که (جا شیوازی بابته‌تىش
له‌ رووى شوینی چىرۆكگىره‌وه‌و په‌یوه‌ندى به‌ كه‌س و
رووداوه‌كان و چه‌ند ئه‌و زانیارییه‌ ده‌رباره‌یان ده‌زانیت... یه‌كێك
له‌ تاییه‌تیه‌كانى شیوازی گېرانه‌وه‌ی (بابه‌تى) له‌ پێشكه‌ش

^(۲) تقریه‌ المنهج الشکلی - توماشفسکی والشکلانیڤن الروسی - ترجمه‌ ابرهیم الخکیب. بیروت: ۱۹۸۲، ص
۱۸۹، بڕوانه: الصوت الاخر. فاجل پامر. ص ۱۸۲.

کردنى كەس و رووداۋەكان ئەۋەيە^(۱) لە وێنەگرتنى واقع نزيك دەبێتەۋە بە تايبەتى (بەگوێزەى بينەرى دەرەۋە واتە خوینەر جگە لەۋەى دەبێتە ھۆى ھەست كردنى چىرۆكنووس بە دووركەوتنەۋەى لە كەرەستەى چىرۆكەكەى لە رووى سۆزو ھەستەۋە، بەم جوړە كەسەكان وا لە خوینەر دەكەن بپروا بە بوونى راستەقىنەيان بىنن)^(۲).

— لە چىرۆكى (ئاوازو كەباب) چىرۆكگىرەۋە لە دەرەۋە رووداۋەكان دەبىنى و لە رىگەى شاكەسەكان (فلامورزو مىزا) بە شىۋەيەكى واقعى رووداۋەكانمان بۆ دەگىرێتەۋە.. ئيتىر كە خوینەر يا گوڭگر چىرۆكەكەى گوڭ لى دەبى لە ناو چاىخانەى گەرەك و شەپى مىززاو جەمول و دادگاكدنى مىززاو مانەۋەى لە بەندىخانەو دەرچوونى و گوڭرانى لە كەسىكى شەپرانى بۆ كەسىكى ھىمن و دۆزىنەۋەى كارو خستىنە لاۋەى خەنجەر و تفەنگ بۆ خوشى ژيان — ئەمانە بە شىۋەيەكى بابەتيانە چىرۆكگىرەۋەى ھەموو شىزان بۆمان دەگىرێتەۋە بەسەر ھەموو لايەكى چىرۆكەكەشدا زالە... لە لايەكى ترەۋە واقعى كۆمەلى

^(۱) بيناى ھونەرى چىرۆكى كوردى ... پەرژىز ل ۲۴۶.

^(۲) النقد التگبىقى التحليلى — س. عدنان خالد عبدالله ، ص ۶۰.

كوردەوارى و چىنەكانى كۆملەلە جووتيارو فەلاحەحان و ئاغو
دەرەبەگ و پارىزەرۇ مامۇستاو ھەژارو دەولەمەندو ئايدلوژى لە
ناو چىرۆكەكانى مارف بەرزنجى بەشيۆەيەكى واقعى
دەرکەوتووەو چىرۆكگىرەو، كە خودى نووسەرە بى پىچ و پەناو
بە شيۆەيەكى بابەتى و خودى چىرۆكەكان پىشكەش خوينەر
دەكات.

- لە ئەنجامى گۆپانى شيۆازى گىپرانەووە كەمبونەوہى
دەسەلاتى چىرۆكگىرەو جۆرە شيۆازىكى تر ھاتە كايەوہ
ئەويش شيۆازى (گىپرانەوہى خودى) بوو... بە ھۆى گۆپانى
شوينى چىرۆكگىرەو لەسەر ئاستى رووداوہكانەوہ واتە لە
دەرەوہ چىرۆك بۆ ناوہوہى چىرۆكەو تىكەل بوون لەگەل كەس و
رووداوہكانى ھەر بۆيە دەورى چىرۆكگىرەوہى ھەموو شت زان
بووہ. چىرۆكگىرەوہى ھەمان شت زان و چوونە ناو ھەست و
ھۆشى كەسەكان و ماوہدانىان بە رووبەروو بوونەوہى خوينەر
بەستنەوہى بە ھەرگرو شوينى لەسەر ئاستى تىكست و لەسەر
ئاستى رووداوى چىرۆك شوينى ناوہوہى چىرۆكە چونكە
شيۆازى گىپرانەوہ شيۆازىكى خودىيە.

- ئەم جۆرە شيۆازە لە چىرۆكەكانى مارف بەرزنجيدا لە
(شەتەل) و (جەژنىكى شادى)، (سەر لە بەيانى نەورۇزىك) رەنگى

داۋەتەۋە، چىرۈكگىرەۋەى ھەمان شت زان لەسەر ئاستى تىكىست
 و رووداۋەكە رووداۋەكەمان لە ناۋەۋە بۇ دەگىرپىتەۋە، و بە زارى
 يەكى لە كەسەكان و تىكەل بوونى خودى چىرۈكگىرەۋە لە
 (جەژنىكى شادى) دا ھەموو ئازارەكان گرتن و زىندان و چۈنىەتى
 گوزەرانى زىندانىەكان و يەكگرتنى زىندانىە سياسىيەكان بۇ
 دەگىرپىتەۋە لە چىرۈكى (سەر لە بەيانى نەورۇزىك) دا
 چىرۈكگىرەۋەى ھەمان شتزان لە دەرەۋەى چىرۈكە دىمەنەكانى
 خۆر كەوتنى نەورۇز و جوانى شوينە تايىبەتتەكانى سلىمانى و
 دەۋرۈبەرى باس دەكات دەچىتە ناۋەۋەى ناو چىرۈكەكەو
 يادگارى دويىنى و ئەمپروى و دويىنى... ھەر لەم چىرۈكە دا ھەست
 بە دوو جۆرە گىرپانەۋە دەكەين... كەسىك لە ناۋەۋە رووداۋەكان
 و شتەكان دەگىرپىتەۋە كەسى دوۋەم چىرۈكگىرەۋەى لە
 گۆشەنىگاي كەسەكانەۋە ھەستەكان دەگىرپىتەۋە (چ ژيانىكى
 خۇش بوۋە جاران.. گېرى ئاگرى دارو بەردو گۆشتى برژاۋى
 لەزمە دراۋى مەپرە كىۋى و كەۋو كەرويشكىك و نان و دوو
 شتانەى ھەنگوینى ناو پەلى دارى سەر لوتكەۋ لاپالى
 چياكان...) (چەرخ چۆن گۆپراۋە.. ژيان گران بوۋە... باوك و دايك
 پيا راناگەن چەرخ و باج و رۆژل رۆژ زۆرتەر بوۋە... ئەۋسا
 پۇلىس وا زۆر چەقاۋەسوو و شەپروۇش نەبوو... ئىستا لەشار
 دەر دەچىت ناوت ئەنۋوسن، دىيتەۋە ناوت ئەنۋوسن، -مىۋانى

دی ناوی ئەنوسن... ئەچیتە میوانی ھەر ناوت ئەنوسن وەك
ھەموو پیاو خراپ بین).

لە ناو چیرۆکەکاندا جوړە شیوازیکى تر دەبینن ئەویش تیکەلى
دوو شیوازی گێرانه وەیه چیرۆکگێرە وەى ھەمان شتزان لە یەك
چیرۆکدا لەگەل چیرۆکگێرە وەى كەم شتزان دەبیست و
بەشیوازیكى خودى چیرۆکەكە دەگێریتە وە چونکە شوینى ھەر
لە ناو وەى چیرۆکدا دەبیست و لەسەر ئاستى تیکست و
رووداو وەكانە وەك لە چیرۆكى (شەتل)دا لەسەر ئاستى رووداو وەكە
لە دەر وە بۆ ناو وە ھەنگاو ھەلدینى كە بە ھۆى زانین و بیستن
دوو كەسەكانى ناو چیرۆکەكە رووداو وەكان تى دەگات و كاتى لە
كەم زانینە وە خوێ دەور دەبینى كە ھەست دەكات فەلاحەكان
منالەكانیان لە قوتابخانە دەرھینا وەك شەتل دەربینن لیڤەدا
چیرۆکگێرە وە. دەورى خوێ دەردەخات (ئەزانى چیم كەوتە وە
یاد كە منداڵ بووم لەگەل ھاوڕێكانمان بە دزیە وە ئەچووینە ناو
باخچەكە باوكم شەتلە تازە لى دراوەكانمان لە شوینى خوێان
ھەلئەكیشا كە لە ناكاو باوكم بەسەردا ئەھات ھاوارى لى
ھەلئەستا وەك باوكە رۆبكا ئەمجا ئەكەوتە سەرمان بەپراکردن و
تا منى دەست ئەكەوت... چاك چاك سەر و گویلاكى ئەكو تام....
ئێستا ئەزانم كە باوكم ناھەقى نەبوو چونكە رەنجى لەگەل شەتل

و نه مامه كانا كيښا بوو، هيوای دوا روژى بوون). له لايه كى
تريشه وه دهلى (خوم پى راگير نه كراو لام كرده وهو دهستم به زور
بو دريژ كړد وتم: برادره! توش پالنه وانكي، توو هاوپي تو
چنگاوه رى شاره ون...).

- به گشتى له ناو چيروكه كانى مارف به رزنجيدا دوو
شيوازي گيړانه وه بينرا نه ویش شيوازي گيړانه وهى (بابه تى و
خودى) بووه به ستراره به شويى هه ريه كه له جوړه كانى
چيروكگيره وهى (هه موو شتزان و هه مان شتزان و كه م شتزان)
له سهه ئاستى رووداوي چيروكه كه و له سهه ئاستى تيگستدا
دهوريان بينيوه وهى سه رنج راده كيښى مارف به رزنجى له
چيروكه كاندا ئاوپى له شيوازي بابته تى داوه ته وه.

خشته‌ی ته‌کنیکی گپړانه‌وه

ژ	چیرۍ کهکان	شونډی چیرۍ کگیره	جـوړی چیرۍ کگیره	جـوړی بینډ	جـوړی راناو	شینوازی گپړانه‌وه
۱	ناوازی کهباب	له دهره‌وه	همه‌وو شتزان	له دواوه	راناوای کهسی سینه‌می تاک (نهی)	بابه‌تی
۲	گای پیوژ	له دهره‌وه	همه‌وو شتزان	له دواوه	راناوای کهسی سینه‌می تاک (نهی)	بابه‌تی
۳	پیکـره‌کانی گاوریانی	له دهره‌وه	همه‌وو شتزان	له دواوه	کهسی سینه‌می تاک (نهی)	بابه‌تی
۴	جه‌ننکی شادی	له ناوړه‌وه	همان شتزان	له‌گهل	کهسی یکه‌می یگژی (من) وکزی (نهی)	خودی
۵	سیر له‌بمیانی نه‌وروزیک	له‌ناوړه‌وه	همان شتزان	له دهره‌وه	کهسی یکه‌می یگژی تاک (من)	خودی
۶	شمتل	له ناوړه‌وه	که شتزان	له گهل	کهسی یکه‌می یگژی تاک	خودی
۷	نامی سیر ستور	له ناوړه‌وه	که شتزان	له دهره‌وه	کهسی یکه‌می یگژی تاک	خودی
۸	پسـره‌هاتی توتاییکی پولی چواره‌می حقوق	له دهره‌وه	همه‌وو شتزان	له‌دواوه	راناوای کهسی سینه‌می تاک (نهی)	خودی
۹	مه‌لا برابم	له ناوړه‌وه	همه‌وو شتزان	له‌دواوه	راناوای کهسی سینه‌می تاک (نهی)	بابه‌تی
۱۰	من و براکم	له ناوړه‌وه	همان شتزان	له‌گهل	کهسی یکه‌می یگژی (من) و کهسی یکه‌می کز (نیمه)	خودی
۱۱	خه‌ده‌ده‌ندی سرسام	له دهره‌وه	همه‌وو شتزان	له دواوه	راناوای کهسی سینه‌می تاک (نهی)	بابه‌تی

تەۋەرى سىيەم:

مەبەستەكانى گىرپانەۋە لە چىرۆكەكانى (مارف بەرنىجى)دا

چىرۆكگىرەۋە لە گىرپانەۋەدا مەبەستى گەياندى چىرۆكەكەيەتى.
بە ۋەرگر^(۱)... بە ھۆى ۋەسف و گىتوگۆۋە تا بگاتە خوينەر يا
گۆى گر.

ھەر لە مېژەۋە مەبەستى گىرپانەۋە ۋەسف و گىتوگۆۋە بە يەككە لە
تەكىنەكانى گىرپانەۋە دانراۋە (چىرۆكگىرەۋە كاتىك بە كارى
ۋەسف كردن دەست پى دەكات ۋاز لە گىتوگۆۋە دەھىنىت بۆ
كەسەكان بۆ ئەۋەى گوزارشت لە خۇيان بىكەن ۋەيان چاۋدىرى
پروسةى گواستەۋەى گىتوگۆۋە كە دەكات لە پال راستكردنەۋە
ھەلبىزاردنى جۆرى ئەۋ گىتوگۆۋەى لە گىرپانەۋە كەدا دەيىت^(۲).

يەكەم: ۋەسف: / بە واتاى باس كردنى ديوى دەرەۋەى كەس و
شتەكان و شوپ بوونەۋەش بۆ ناخى كەس و شتەكان بەپىيى

^(۱) بىناى ھونەرى ل ۲۵۹.

^(۲) البناۋ الفنى فى الروايە التاريخيە العربيە . خالد سەر محى الدين الساعدى: ص ۹۱.

گۆپرانى شىۋازى گىپرانەۋە چونكە (لە شىۋازى گىپرانەۋەى بابە تىدا ۋەسەف ھۆيەكە لە ھۆيەكانى بىنا بە دەست چىرۆكگىرەۋەى ھەموو شىزانەۋە كە بە ھۆى ئەۋەۋە چوار چىۋەى كات و شۋىنى رووداۋەكان و رەفتارو رەۋشتى كەسەكان دىارى دەكات و لە شىۋازى گىپرانەۋەى خۇيدا تىكەل بە روانىنى كەسەكان و بارى دەروونيان دەبىت^(۳) .

زۆر جار گىپرانەۋەۋە ۋەسەف بەيەكدا چوونىكى تيا روودەدات (كە دەتوانىن ناۋى لى بنىين ويئەى گىپرانەۋە، كەشتەكان لە حالەتى جوولانەۋە پيشان دەدات كەچى ويئەى ۋەسەفى شتەكان لە حالەتى نەبزواندا پيشان دەدات)^(۴) .

لە چىرۆكەكانى مارق بەرزنجىدا* ئەم جوړە ۋەسەفانە دەبىنرىن. ۋەسەفى كەس و شۋىنەكان.. لە چىرۆكى (ئاۋازو كەباب) دا كە گىپرانەۋەيەكى بابە تىيەۋە چىرۆكگىرەۋەى ھەموو شىزان ۋەسەفىكى تايبەتى كەسەكان و شۋىنەكان دەكات.. لەم جوړە

^(۳) البناو الفنى لروايه الحرب في العراق - دز عبدالله ابراهيم ص ۱۸ .

^(۴) بناو الروايه - د. سىزار قاسم - بيروت ۱۹۸۵: ص ۱۱۳ .

* سەرچاۋەيەكى سەرەكى شىكرەنەۋەى چىرۆكەكان (سەرچەم بەرھەمەكانى مارق بەرزنجى شەھىدە) ھەر بۆيە بۆ چىرۆكەكانى تەنيا ئامازە بە لاپەرەى چىرۆكەكان دەكەين (ش. ر).

چیرۆکه‌دا (ئاوازو که‌باب) چیرۆک‌گێڕه‌وه‌ سه‌ره‌تا وه‌سفییکی گشتی هه‌ردوو که‌سانی ناو چیرۆکه‌که‌ ده‌گێڕێته‌وه‌و پاشان دیته‌ سه‌ر وه‌سفی تایبه‌تیان: (ئه‌م جووته‌ کوڕه‌، فه‌لامورزو میرزا وه‌که‌له‌شیڕی جه‌نگی گه‌ڕه‌که‌مان بوون، به‌ گیانی یه‌کتر سووربوو...) ل ١٤٦. له‌ وه‌سفی تایبه‌تیان لایه‌نی فیزیکی و دیوی ده‌ره‌وه‌:

"فه‌لامورز چوار شانیه‌کی تیکسمرای گوشتن و ده‌ست و مه‌چه‌کی ئه‌ستوورو په‌نجه‌کانی ئه‌توت له‌ پۆلا داریژراون. به‌هیزداری و ته‌وانایی ناوبانگی ده‌رکردبوو دوو چاوه‌ گه‌وره‌ ره‌ش و مه‌نگه‌پر ئارامه‌که‌ی خوڤاگرتن و نه‌به‌زی تیا ئه‌خوینرایه‌وه‌... (ل ١٤٦)

له‌ وه‌سفی (میرزا)شدا.

"میرزا درێژییکی که‌م گوشتی ده‌ماردار پیست سووری چاو که‌می شین بوو چاڤۆکی له‌ پشیلهی ئه‌کرد، ده‌س وه‌شێن بوو گه‌لی که‌سی سه‌ر شکیڤن کردبوو زۆرتر به‌وه‌ که‌ به‌زه‌یی به‌ خوار ده‌سی خویدا نه‌ئه‌هاته‌وه‌... (ل ١٤٦).

- بهم شیوهیه چیرۆکگیرهوهی ههموو شت زان ههردوو
کهسهکه به ئازایهتی وهسف دهکات بهلام میرزا بهلای خراپه دا
دادهشکینی.

- چیرۆکگیرهوه به شیوهیهکی زۆر چڕو پڕ وهسفی
(شویننهکان) دهکات و دیمه نهکان بهرجهسته دهکات: (چایخانه
گه وره که که ئه که ویتته ناوه پرسته وه، لای خورئاوایه چۆله
دهشتیکه چهند داربییهکی سهوزی جوانی تیدایه... جوگه له
ئاویکی تاسهر چه مەنتۆ کراویش به بهردهمیا ئه پرا... نیوهندی
داره کانیش به گول و گیای هاوینه پڕ ئه کریتته وه. ته نیا
شۆره بیه که هیه له نزیک جوگه که وه به ئه ستووی کعله بیلی ئه بی
دوورم چوه. به ئاسمانا له سه ره وه لق و پۆیه سه وه زه که ی وه
پرچی کچیکی شوخ به گرژو خاوی هاتۆته خواره وه تا نزیک
داوین) له وهسفی ناوه وهی میرزا (چاوهکانی پڕ بوون له
فرمی سک.. خوینیکی گه شیی هاته رومه ته
زه رده له گه پرا وه که ی...) ل ۱۵۰.

- له چیرۆکی (گای پیروژدا) چیرۆکگیره وه وهسفی تایبه تی
ماموستا و دهکات: (ماموستای قوتا بخانه که خوینده واریکی
وریا و زرنگ و می شک کرا وه بو) ل ۱۵۳. چیرۆکگیره وهی
هه مووشتزان به ناخی (شیخ) دا شۆر ده بیته وه وهسفی ناوه وهی

شیخ و باری دهرونی دژى مامؤستا دهکات: (شیخ له مهراقا ههر تووکی سمیللی خوئی ئەبرد به دهمار پیشی ئەخوارد: به لام دهردی دلی خوئی بو خه لکه که ی دهورو پشتی دهرنه ئەبری، ههر به ئاخ و ئوف و های و هوو به با ئەدا) ل ۱۵۳.

— له وهسفی چاپهزی تهکیه وا وهسفی که سهکانی ناو تهکیه دهکات (خهلیفه پر چینه ورگنه نه وسنهکان سهریان هاتبووه ژان و سه رچاوهیان گرژ بوو بوو بوو چای سهنگین) ل ۱۵۴.

(حه مه ی مهیتەر، چه ناگه کوسته که ی باداو دهمه رهقه که ی وهک قاجی دایه یه کاو سه ره گیزو که له نگ داره که ی بو له رانده وه) ل ۱۵۵.

(کویخای میوان که سهرو ته پله یه کی دامه زراوه و ریشیکی له مه کینه دراوی پپوه بوو له ریزی گهنمی تازه دره وکراوی ئەکرد... دهستیکی برد بوو ده سه سپری سووره که ی ملی و هاور دیه وه به سه ر کوشته کی خه نجه ره مشتوو ماهیه که یاو چاوو برو پیه وهستهکانی له سه رخو هه لپری و به شهرمی حزر ووره وه کارامه یی خوئی نواند) وهسفهکان لایه نی خراپه ی که سهکانن.

— له چیروکی (شه تل) دا مامؤستا که پالنهوانی چیروکه که یه وهسفی ریگا و بان و دیمه نه که یمان بو به رجهسته دهکات.

(ريڭاي قيرتاو كراوهكه تا چاو ههتهر ئەكا دريژو باريك ئەبۆوه. له پيش ئۆتۆمبيلهكه وهك رهشمار كشابوو، ههوا گهرم و قرچهى هاويىنى گهرميان و سهردهمى خهرمان، ئەملاو ئەولاي ريڭاكه مان قايمه و پهريزي گهنم و جو، كۆمەل كۆمەل سەپان و كۆل كيژشان به فهرهنجى سىپيهكان كلاًوه قووچه كانيانهوه دەس به داسهوه شان و باليانا ئەوه شان و كيژشهى قرچهيان ئەكرد، پۆل پۆل رهوى كور كور ههلفرين و ئەنيشتنهوه لهبهر زۆرى ناو به ناو سيپهريكي تهنكيان ئەخسته سهر زهوى) ل ۱۶۳. ههروهها وهسفى ناوچهوانى ئاغا دهكات وهسفى قوتابخانهى دهكات.

- له چيروكى (جهژنيكى شادى) دا چيروكگيرهوه كه شويىنى كهسهكهى گرتووهو، له دهرهوه هاتووته ناوهوهو جوړى ههمان شترانه له زينداندا... كريكارىك دهبينى وا وهسفى گشتى و تايبهتى دهكات.

(كريكارىكى كهيان سهرنجى راكيژشابووم. پيريكى به سالاكهتوى شرۆل روومهتى له توپيكي فشهوه بووى ئەكرد و دهم و دانى كهلاوهيهكى ويژانى ئەهينامهوه ياد. دهمارى لاقهكانى رهق ببوون. زۆرتر له لاقى دهستكرديان ئەكرد. له ههنگاو ههلينانا كهتهكانى ئەدا تا خپراتر بهروا رهوتى قهله باچكهى ئەهينامه پيش چاو، پوزهكانى گري گري

وہستابوون... دیار بوو ئاوی قاچی داہاتبوو، پییہکانی زل و
پان و له تایہی پہنجر بووی ئوتۆمبیلی ئەکرد... ل ۱۷۰.

- له چیرۆکی (پہیکہری گاوریباغی) دا چیرۆکگیرہوہی
ہہموو شتزان له دەرہوہ چیرۆکە کہ دہگیریتہوہو خوئی دہخاتہ
جیگہی کہسی ناو چیرۆکە کہ بەشیوہیہکی بابہتی وەسفی
دووکاندەرہکی ھاوپی دہکات کہ له بازارپی (قۆرییہ)یہو
دیمہنی دووکانہ کہ وینہگر دہکات:

(دوکانیکیچووی سەوزہ فرۆشی، چوار پینج سەبەتہو دوو
سی قیر تەبەقی کەوہرو توورو پیازو کولہکەو بامی و تەماتہ
لەسەر ھەلمنراوہ لە ناوہراستی کەمەری دووکانہ کەیشتہوہ
تەرازوویہکی کۆن ھەلواسراوہ. لەملاو لەولایہوہ چەند سەنگیکی
رەسمی لەگەل چەند خشت و کلۆیہکا...) ل ۱۷۹.

له وەسفی (سەیدہ ئەفغانی مرکە) دا چیرۆکگیرہوہ وا وەسفی
دەکات:

(سەیدہ ئەفغانی مرکە، میژەرێکی چویتی و چاویکی رەش کراو
بەکل و ریشیکی سوورو رەشی بەشانہوہ کراویک ریژەدانیکی
لەگەل تاکە دانیکی ئالتوودەدا، کەم دوو کەنار گرتوو لە کوپی
خەلک لە ژووریکی تاریک و دوو دیودا)

- له چیرۆکی (سەر له بهیانی نه ورۆزیک) دا چیرۆکگیرهوه
 له م چهشنه وهسفی شهوانی زستان دهکات (شهوانی زستان که
 شار تارای زیوینی ئه پۆشی به فر کلوکلوه وک فریشته ئه هاته
 خوارهوه یا وه کردگار تپاش دلّی پاک و پر سۆزی ئیمه بکا به
 دراوی تازهی سکهی له رهنجی کهس نه دزراو شان به شان به سهر
 شه قامه نه سرینییهکاندا تیمان ئه چریکاند له قه تارو ههوری
 لار(.....).

- له چیرۆکی (به سهر هاتی قوتابییهکی پۆلی چواره می
 حقوق) دا چیرۆکگیرهوه وا وهسفی کۆلانیك دهکات (خانویهکی
 له سهر شیوهی کۆن، ده رگایهکی دوولایی کۆن و بی رنگ به کۆل
 میحنی ئاسندا کوتراو له چهشنی چه کۆش دهسکیکی لیّدانی
 پیوهیه، که چوینه ژوورهکانی خوارهوهی ژیر زهمینیك و چه ند
 هۆدهیهکی زۆر....).

- له چیرۆکی (مهلا برایم) داو چیرۆکگیرهوه وا وهسفی
 دهرهوهی مهلا برایم دهکاوه لّی: "پیاویکی مهیله و کورت بوو
 ئه سمهریکی روو ئاولاوی، چاوهکانی کل و سورمهی نه ئه ویست،
 ریشوی جامه دانیه کهی بهولاو بهولای ناوچه وانیدا ئه هاتنه
 خوار، گۆشه گیر که دوو بوو".

- بەگشتى لە چىرۆكەكانى مەرف بەرزنجىدا زىاتەر گىرنگى بە
وەسفى كەسەكان و لايەنى فېزىكى و شوپىنەكان و وەسفى
زىستان داو. تا ناوەوەى كەسەكان.

دووم: گەتوگۆ: ھۆيەكە لە گىرەنەوەو لە بىنايى چىرۆكدا ئەركى
دەربىرىنى بىرپەرەو ھەلۆيىستى كەسەكە دەردەبىرى و دەبىتە دوو
بەشەو:

۱- دايەلۆگ.

۲- مۆنۆلۆگ (خۆ دواندن).

- دايەلۆگ: گەتوگۆي نىوان دوو كەس يا زىاتەر.

مۆنۆلۆگ: كە بە زۆرى لە چىرۆكى نويدا بەكار دىت، بەمەبەستى
دەرخستنى دىوى ناوەوەى كەسانى چىرۆكەكەيە... واتە دىوى
نەستى - لاشور - كەسەكە بەكار دىت^(۱).

بە واتايەكى تەرمۆنۆلۆگ: ئەو ھونەرەيە كە بە مەبەستى
پىشكەش كردنى دىوى ناوەوەى كەسەكان بەكار دەھيئەت^(۲).

^(۱) چىرۆكى نوپى كوردى - ھەسەن جاف - مەولەز ۱۹۸۵، ل ۸۷.

ئىتر لەبەر خۆيەو، لە دلەو لەگەل خۆيدا، كەوتنە قسەکردن
بەكار هاتوو^(٢).

— رۆبەرت همفرى لە كتيبي (تيار الوعى) دا كەباسى مەنەلۆگ
دەكات، دەيكات بە دوو بەشەو:

— ١ مەنەلۆگى ناوئەوئى راستەوخۆ.

— ٢ مەنەلۆگى ناوئەوئى نا راستەوخۆ.

بە گشتى لە چىرۆكەدا چوار مەنەلۆگى ناوئەوئى دەبينى

— ١ مەنەلۆگى ناوئەوئى راستەوخۆ.

— ٢ مەنەلۆگى ناوئەوئى نا راستەوخۆ.

— ٣ مەنەلۆگى (تەداعى).

— ٤ شەپۆلى ھۆش (تيار الوعى).

^(٢) تيار الوعى فى الروايه الحدييه — روبرت همفري — ترجمه: د. محمود الریص گ. ٢. مصر ١٩٧٥: ص ٤٤.

^(٣) ليكۆلنەوئى كورتە چىرۆكى كوردى لە كوردستانى باشووردا ١٩٧٠ - ١٩٨٠ - ئىبراهيم قادىر - ١٩٩٧: ل ١٩٤.

۱- مەنەلۈگى ناوەۋەي راستەوخۇ: لە خويىندەۋەي
 چىرۈكەكە ئەۋ چەشەنە مەنەلۈگىيەكە كە گۆي نادىتە دەس
 تىۋەردانى نووسەرو گوايە گويىگرتىيە^(۴) بەلكو كەسەكە تەنانەت
 لەگەل خويىنەرىشدا قسەناكا، بە كورتى مۆنۈلۈگ بە شىۋەيەكى
 نارېك پېشكەش دەكرى. بەگشتى لە كاتى خويىندەۋەي
 چىرۈكەكە (بەھىچ كلۈجى ھەست بەۋە ناكەين كە نووسەرو گۆي
 گرو ئىمەي خويىنەر لە كايە ھەين بەلكو لە ناخەۋە باۋەر دىنن كە
 ئەۋ قارەمانە بۆي دەدوى نە كەسىك ھىناۋىيەتە زمان و
 نەمەبەستىش ئىمەيە گۆيى لى بگىرىن و شىتىكىيان
 پىراىگەيەنى^(۵).

۲- مۆنۈلۈگى نا راستەوخۇ: ئەۋ جۈرە مەنەلۈگەگەيە كە
 لە برى راناۋى تاكى يەكەمى كۆ (من) راناۋى تاكى كەسى دوۋەم
 و سىيەمى تىدا بەكار دەھىنرىت: (تۆ، ئەۋ) واتە بە پىچەۋانەي
 راستەخۇ ئەمىيان (ناراستەوخۇ) ئەۋ ئىحايە دەدابه خويىنەر (كە
 خوشى و نووسەرىش لە كايەدان، جگە لە ۋەسەف كردن و

^(۴) تيار الوعى ... ص ۴۴.

^(۵) رۆشنىبىرى نۆي. ت ۶۲ بەغدا ۱۹۷۷. ل ۵ (شىۋەكانى تەكنىك لە چىرۈك سالانى دواي ۱۹۷۰-
 حسين عارف).

لیكدانهوهی په یوه ندى نیوان شتهكان و یهكیټی یان و
هویهكانیان و ههست كردنیان به واقعیان تیا دا بهكار
دهینریت^(۱).

- بهگشتی له چیرۆكهكانی شیخ مارف بهرنجیدا دهتوانم
بلیم له سهرجه م چیرۆكهكاندا تهكنیكى (گفتوگو) كه هویهكه له
گیرانهوهی بینای كهسهكان و ئهركی دهربرینی بیرو راو
ههلوستیان دهردهخات، دهینریت و گفتوگویش یا له نیوان دوو
كهس، یا زیاتر، دروست بووه بۆ نمونه: له چیرۆكى (ئاوازو
كهباب) دا گفتوگو له نیوان فهلامورز و میرزا له كاتیكدای میرزا له
گرتوخانهیه فهلامورز. دهیته كهفیلی و پیتی وت:

(ئهگهر بهلین ئهدهی واز له رهفتاری شهراویهكهی جارانت بینى
وا ئه بم به كهفیلته له بهندیخانه رزگار ئه بی!)

(میرزا چاوهكانی پر بوون له فرمیسك و وهلامی دایهوه وتی
(سوپاست ئه كه م ئه گهر پیاو بم به سمه).

^(۱) تیار الوعی فی الروایه الحدیبه - روبرت همفری - ص ۴۴ - ۴۹ ههروهه: (گۆفاری رۆشنیبری نوێ. ت
۶۳ بهغدا ۱۹۷۷ ل ۶ - ۱۸. شیوهكانی تهكنیك چیرۆكى سالانی دواى ۹۷۰ حسین عارف.

- له چيروكى "گاي پيروژ" دا كومەلى و توويژ له نيوان شيخ
و دەسو پيوهندهكانى وهك (مەيتەر، كۆلكە، كويخا، حەمەي
مەيسەر، كۆلكە مەلا)^(۲) ئەمانە لەگەل ماموستا.

- له چيروكى (شەتل) دا گفتوگو له نيوان دوو ئەفەندى
پاشان نووسەر (چيروكگيرهوه) روويداوه.

- له (جەژنيكى شادى) دا گفتوگو له نيوان شاكەس له
زيندان و لەگەل كريكارهكانى كه ژوور له حەوشەي زيندانهكه
دەكەن^(۳).

- له (پەيكەرەكانى گاورياغى) دا گفتوگو له نيوان (وسو
موللا)^(۴) يە.

- له (سەر له بەيانى نەورۆزيك) دا گفتوگوئى نيوان (شاكەس
و كورەكەي پۆلا)^(۵) يە.

(۲) بېوانە سەرچەم بەرھەمەكانى مەرف بەرزنجى، لاپەرە (۱۵۴ - ۱۵۵ - ۱۵۶ - ۱۵۷).

(۳) بېوانە سەرچەم بەرھەمەكانى مەرف بەرزنجى، ل ۱۷۰.

(۴) بېوانە سەرچەم بەرھەمەكانى مەرف بەرزنجى، ل ۱۸۶ - ۱۸۷.

(۵) بېوانە سەرچەم بەرھەمەكانى مەرف بەرزنجى، ل ۱۹۲ - ۱۹۴.

به کارهينانی مۆنۆلۆگى ناوه وه به هه موو جوړه كانيه وه به پيى شوين و ناوه وهى كه سه كانه و بير كردنه وه يان و دوان له گه ل خوياندا له هه ندى له چيروكه كاندا دهست نيشانى ده كه ين كه ناخى شاكه س يا كه سه كان ده رده خات *.

له چيروكى (گای پيرۆز) دا^(۱) شيخ كه (شاكه سه له ريگه ي مۆنۆلۆگى) راسته خووه خوى ده ويى و قسه كانى له دل وه ده كات: (له دلى خويا ئه يوت: تازووه جاريك! ده بلى: تا به ته قه ليك ئه دووريت وه نه ي گه ينمه كلا فهك). شيخ له داخى مامۆستا و فه لاح (ره نجبه ره كانى كه هاتوو چوى مامۆستايان به شه و ده كرد كه وته گومان: (ئهو شه وه نه يتوانى وهك جاران بنوى له ژير ليفه سووره كه يه وه هه ر ئه م لاو ئه ولاى ئه كرد تا به ره به يان ئه وسا خه و برديه وه) له لاى كى تره وه له و ته كيه ي شيخدا مامۆستا له قسه كانى شيخ و مه لاو ده ستو پيوهنده كانى چه په سا به لام ددانى به خويان گرت و له سه رخو هه لسا له ناو ئه و كو شپرو شيته خوى رزگار كرد (به ده م ريوه له به ر

* به گشتى له سه رجه م چيروكه كاندا مۆنۆلۆگى راسته وخويه هه يه قسه كه ر چيروكه كه ي ئاراسته ي وه رگرى ده كات.

(۱) چيروكى گای پيرۆز، ل ۱۵۲ - ۱۵۹.

خۇيەۋە ھەر ئەيوت گاي پىرۇز... گاي پىرۇز لەھىندىستانىش گا
ئەپەرىستىن...).

لە مۇنۇلۇژى نا راستەوخۇدا كە ئىحا بە خويىنەر يا نووسەر دەدا
كە لە كايەدان.. ئەۋەتا لە چىرۇكى (شەتل) ۱۶۴۱ چىرۇكگىرەۋە
ۋا ناخى شاكەس دەخاتە روو (دلىياش بن مىندالەكانى ئاغا
شويىنى باوكى خۇيان ناگرنەۋە، ئەۋەتە بەبەر چاۋى خۇتانەۋە
دىۋەخانەكەى ئاغا بوۋە بە قۇتابخانەۋە جارىكى تر نايىتەۋە بە
دىۋەخانەكەى جاران كە ئىۋە لىي ترساۋن).

شەپۇلى ھۇش:

لە پال تەكنىكەكانى گىرپانەۋە مارق بەرزنجى يەكەم
چىرۇكنووسە لە نىۋەى دوۋەمى پەنجاكاندا ئاۋرى لە تەكنىكى
شەپۇلى ھۇش داۋەتەۋە... ئەم تەكنىكە (تەنھا يەك كەسايەتى بە
درىژايى رۇمانەكە بى ۋەستەن دەۋى)^(۲) رووداۋو بەسەر
ھاتەكان بە شىۋەيەكى پىچر پىچر ئالۇز دەگىرپىتەۋە. ئەم جۇرە

(۲) گۇفارى نووسەرانى نوئى ژ ۹۹ نىسانى ۱۹۹۹ ل ۵۵-۵۷ (مۇتۇلۇژى ناۋەۋەى لەرۇمانى نويدا) د.
نعيم عكە - ۋەرگىرپانى رىبين اسماعيل .

چیرۆکه له گۆشه نیگای که سی که وه ده گیریت ته وه واته
 (مۆنۆفۆنیه) و هزر و بۆچوون و کار دانه وه وه ههستی ئه وه که سه
 دهر ده بریت و هه موو گیرانه وه که بریتیه له (قهه کانی ناوه وه ی
 ئه وه که سایه تید) ^(۳) ئه م قسه نهش زۆربه ی جار شیواو و
 هه لوه شاوه ن و زیاتر له ورینه ده چن رووداوه کان له دوا ی یه ک
 پیشان نادری ن رۆمانی (شه پۆلی هۆش) له بناغه دا گرنگی به و
 لایه نه خه فه بووانه ی هۆش و دهر وه ی مرو ف دهاد که دهر نا که ون
 و ته نها چاوی رۆمان نووسی ده یان بینیت یا خود هه ستیان پی
 ده کات و گرنگی به دهر وون و ناوه وه ی شا که س و هه ست و
 نه سه خه فه که راوه کانی داوه جه خت ده خاته سه ر ئاس ته کانی
 پیش گو تن له هۆش دا به مه به ستی ئاشکرا کردنی گیانی
 دهر وونی که سی تیه کان به تای به تی شا که س به پیی چه مکی
 (میکائیل باختین) ئه م رۆمانه یا بلی ن چیرۆکه چیرۆکی
 مۆنۆلۆگیه وه یه ک که س ده دی ویت و قسه کردن بۆ خۆی قورخ
 ده کات و هه موو هه سه ته خه فه بووه کانی خۆی هه لده بریتیت. وه ک
 رۆبرت همفری له مه رجه کانی شه پۆلی هۆش و مۆنۆلۆگی
 ناوه وه ی راسته وخویدا دیاری کرد وه ده بی (ئه وانی

^(۳) گۆفاری نووسه رانی نوێ - ۹ ژوئیه ۱۹۹۹ - ل ۵۵ - ۵۷ (مۆنۆلۆژی ناوه وه ی ل رۆمانی نویدا - د.

نعیم عقیه - وه رگیرانی ریبین رسول اسماعیل

له دهرووندايه دهبي به ليشاو و بي په يوه ندييه كي مه وزوعى
 تونديش له نيوان نهو شتانه دا نه بي كه دهريان ده بري و قسه و
 باس و فيكره يان زوو زوو يه كتر بقرتينن^(۱) ليړه دا نه وه مان بو
 دهركه وت كه له مونولوگي ناوه وهى راسته وخودا مهرجه به
 ليشاو و هاتنى دهربرين و يه كترى برين (يان نه بوونى په يوه ندى
 مه وزوعى) يش له نيوانياندا تيكل بوونيك كه شه پولى هوشه
 دروست دهكات^(۲).

- له هه ندى له چيروكه كانى مارف به رزنجيدا مونولوگي ناوه وه
 وهك شه پولى هوش به كار هيناوه كه بيره كان به ليشاو دينن و
 زور جاريش په يوه ندييه كي لوژيكي له نيوان بيره كاندا نيه و پچر
 پچرى بابه ته كان ناشكرای به شه پولى هوش دهكهن له چيروكي
 (نامه ي سهرنوسهر - ل ۱۷۳ - ۱۷۴) چيروكگير هوه له گيرانه ودها
 بيره كان به سهر يه كدا تيكل دهكات له كاتيكا نووسهر يان
 چيروكگير هوه (دلى لاي لاه خوین گهرمه كانه كه هه موو چهند
 هه فته يهك بوو دهستيان دابووه تفهنگ...) يه كسهر بيره كانى بو
 لاي چهند كه سيكي تر دهروات و له دلى خويدا به چاوى
 چيروكگير هوه شاكه س ده بينى و كه سيكي ديارى كراوه دهلى:

(۱) تيار الوعى فى الروايه الحديبه - روبرت همفرى - ص ۴۴ - ۴۹.

(۲) ليكولننه ووه كورته چيروكي كوردى نيراميم قادر محمده ل ۱۹۵.

"بیرم له نه وزاد ئه کرده وه که له سه ره تای مه شقی چه کدایه یه کهم جار بوو تهنهنگی ئه گرت به دهسته وه... (فه رها دم) هاته وه یاد له ناو ریزی لاوه کانی هیزی بهرگریدا وه ستا بوو سه ری نه گه یشته شانی هاوړیکانی... نازانم چون هه له ی ناو نووسه کانی دایه ره ی ناو نووسین به فریای گه یشت که به هژده سالی نووسیوول (۱۷۳). له لایه کی تریشه وه جاریکی تر بیره کان به لیثا و دین وتیکه ل به یه ک ده بن (جمهوریه تی کوردو عه ره ب... تا... دوا... تن... وک... به خ... ت... کورد... عه... ره... ب... ئه بی خوشکه سوڤیه تیه کانمان به هاری کوردستانیان لا چون بی؟! به هه مه ره نگه دلشادن...).

- له چیرۆکی (په یکه ری گا وریا غی ل ۱۸۰) دا بیره کان تیکه ل ده بن چیرۆکگیره وه پاش ئه وه ی توانای (موللا) دهرده خات به هو ی شه لته راکیشانی ریگای تسعین و بازارو ده ست کورتی و دوورکه و تنه وه بو روژانی رابردو و نه وه کانی خه لیفه هه واس و پلاوه چه وره و چایه سه نگینه که ی مه ولود له پر بیره که پچر پچر ده بی و بابه تیکی تری تیکه ل ده کات و که سیش حارز نییه (ئه مشه و خوا به خیری بگیری حاجی به کر جه نابتم دی له ناو گومه زی مزگه و تدا باله گرته وه به ره و ئاسمان ئه فریت... ماشاء الله... سه لاوات له پیغه مبه ر ئینشاء ئه لا پایه یه کی به رزت پی

بەخشراۋە.. جا مەلۇدىكى پېغمبەر بىر مەھسۇن بولمى.
(جۈمەيە).

- لە (سەر لە بەيانی نەۋرۇزىك) ل ۱۹۳۱ دى چىرۇكنوس
شەپۇلى ھۆش بەكار ھىناۋە... نوسەر بە شىۋەيەكى
ناراستە ھۆھستەكانى دەردەپرى.

- "ئەوسا ئازاد ئىستە گىرۇدى سەد دلو، ئەوسا كارەباو
موبىلە رادىو ئۆتۈمبىل و ئاۋى بۇرى، قاسپەى كەۋەكان ئىستا
لوولە تەنگ و دەسپىرى شەستىرو كەلەپچەو بگرەو بەردەى
پۇلىس و زىندان، ئەوسا تاقى لاۋى و جوانى، ئىستا دەمى پىرى
كە ھەر ساقە خەفەتىك و ھەر رۇژە دەردىك من لەم دەريا بى
پايانەى يادو لىكەدەۋەدا بووم".

- لە چىرۇكى (بەسەرھاتى قوتابىيەكى پۇلى چۈرەمى حقوق
ل ۱۹۹۱ دى شەپۇلى ھۆش بەكار ھىناۋە *.

- گىرەنەۋەى مۇنۇلۇكى بەتەدەى

جۇرىكە لە مۇنۇلۇكى ناۋەۋە بە ھۆى پىشت بە يادو بىرەۋەرى و
زانبارىيەكانى زەين (الزھن) دەبەستىت بۇ ويىنەۋ دەنگ و رەنگ و
بۇن و بەرزى و نزمى)^(۱) ئەم جۇرە تەكنىكە لە چىرۇكى (سەر لە

* لەبەر زۇرى نمونە بە پىتۈستمانى زانى ئامازە بە لاپەرەكان بىرى.

(۱) لىكۇلىنەۋەى كورە چىرۇكى كوردى... ل ۱۹۹۱.

بەيىانى نەۋرۇزىك)دا... ل ۱۸۸ لەگەل (بەسەر ھاتى قوتابىيەكى
پۇلى چۈرەمى حقوق- ل ۱۹۵) و (من و براكەم ل ۲۰۶) ئەم
گىرەنەۋە ۋەك ديارە پەيۋەندى نىۋان دويىنى و ئەمپۇيە واتە بە
ھۇى شتىكەۋە شتىكى تر لە كاتى ئىستادا ياد دەكرىتەۋە).

باسى دوۋەم:

ھەندى تەكنىكى تىرى گىرەنەۋە

لە زۇربەى چىرۇكەكانى مارق بەرزنجىدا چەند تەكنىكىكى
گىرەنەۋە ھەن كە لە م خالانەى خوارەۋە دەيانخەينە بەرچاۋ:
۱- چايتەر كىردنى چىرۇكىك و بەش بەش گىرەنەۋەى يەكىكە لە
تەكنىكە بەكار ھىنراۋەكانى گىرەنەۋە⁽¹⁾ كە زۇرجار نووسەرىكى
ۋەك شىخ مارق بەرزنجى لە ھەندى چىرۇكدا بۇ چايتەر كىردنى
چىرۇكەكە ئەم نىشانەى دانائەۋە. (***) يان () يان ژمارە
(يەكەم، دوۋەم، سىيەم، چۈرەم) و زۇر جارىش ناۋنىشانى
لاۋەكى بۇ چىرۇكەكە دانائەۋە لە چىرۇكى ئاۋازو كەبابدا
چىرۇكەكەى بەم شىۋەيە چايتەر كىردۈۋە.

(1) لىكۆلىنەۋەى كورە چىرۇكى كوردى لە كوردستانى باشووردا... ل ۱۸۰ (جىگەى سەرنجە شىخ
مارق بەرزنجى لە نيۋەى دوۋەمى پەنجاكانەۋە ئەم جۇرە تەكنىكەى بەكار ھىنراۋە كەچى (ئىبراھىم
قادىر) ئەم تەكنىكە بۇ زۇربەى نووسەرانى دەيەى ھەفتاى بەكارھىنراۋە، بېۋانە ھەمان لاپەرە ل ۱۸۰.

۱- بەکار ھېناني (* * *) بۇ ھەر چاپتەريک و نووساندنی به چاپتەريکی تر.

۲- دانانی ناو نیشانی لاوھکی بۇ چیرۆکەکه وەك:

ا/ له ناو چاپخانهی گەرەکهکه دا.

ب/ بریاری دادگاو بهندیخانه.

۳- خەنجەر بۇ که باب و تفهنگ بۇ ئاھەنگ.

- له چیرۆکی (بەسەر ھاتی قوتابییهکی پۆلی چوارەمی حقوق)⁽²⁾ دا شیخ مارف بەرزنجی بۇ چاپتەرکردنی ژمارەو بەشی داناو وەك (بەشی یەکهەم، بەشی دووهم، بەشی سییەم، پانسیۆن، بەشی چوارەم).

۲- ھەوالی رادیوی که زیاتر دریژە به رووداو وەکهو دلیا بوونی پالەوانی چیرۆک له ناو زینداندا به تایبەتی رووخاندنی ھەستی پالەوان و بەرزکردنەوھی وری له چیرۆکی (جەژنیکی شادی) لاپەرە (۷) بەکار ھاتوو. (ھەوالەکهی شەوم بیر کهوتەو که له ھەمان رادیوو بیستمان...).

(2) چیرۆکی بەسەرھاتی قوتابییهکی پۆلی چوارەمی حقوق ل ۱۹۵-۲۰۲.

(زۆرتر لە رادیو كە نزيك بوومەو تا دُنیا بووم كە ئەم جارەش دەنگى ديموكراسى و ئاشتى بالى خوى كيشايەو بەسەر شەقامەكانى بەغداى خوشەويستدا).

۳- گەرانهو بۆ رابردوو - فلاش باگ و هينانه پيش چاو.
ئەمەش جورىكە لە تەكنىكى گيرانهوئى رووداوو گەرانهو بۆ يادىكى رابردوو رووداوىكى كۆن لە ناو رووداوو سەرەككەيدا (گەرانهو بۆ رابردوو واتاى بىر خستنهو)⁽¹⁾.

لە چيروكەكانى مەرف بەرزنجيدا ئەم جورە تەكنىكە بە زۆرى بەكارهاتوو وەك لە چيروكى (شەتلى - ل ۱۶۰ - ۱۶۶) و لە چيروكى (پەيكەرەكانى گاوباغى ل ۱۸۰) لە چيروكى (سەر لەبەيانى نەوروزيك ل ۱۸۹، ل ۱۹۰، ۱۹۱) كە ئەو گەرانهوئى بۆ رابردوو و هينانى بۆ ئىستا بى پچراندن كە زياتر ژيانى كاراكتەر دەردەخات.

۴- تەكنىكى يەكدەنگى و فرەدەنگى (مۆنوفۆنى و پۆلوفۆنى)⁽²⁾.

(1) الاسنيە والنقد الادبى - موريى ابو ناچر - بيروت ۱۹۷۹ - ص ۹۵.

(2) ئەم تەكنىكە لە لاين رەخنەگر (ميخائيل باختين) كراو بە دوو جورى سەرەكى و گيرانهوئى يەك دەنگى زاراوئى گيرانهوئى مۆنولۇگىيە و يان مۆنوفۆنىە ... بەشەكەى تەرفەردەنگى كە زاراوئى پۆلوفۆنى و (الصوت الاخر - فاجل تامر... ص ۲۵).

زاراوئى مۆنوفۆنى و پۆلوفۆنى لە زاراوئى مۆسقىا وەرگىراون فۆن واتە دەنگ - مۆن واتە كەس يەكدەنگى. پۆلى واتاى فرە، فۆنى واتاى دەنگ = فرە دەنگى.

یەك دەنگی: ئەم تەكنیکە یەكئەكە لە تەكنیکی گێڕانەوه كە چیرۆكگێڕەوه. لە گوشەنیگای خۆیەوه رووداوەكان پێشكەش دەكات و دەگێڕیتەوه بە تایبەتی لە چیرۆکی یەك دەنگیدا.

تەكنیکی فرەدەنگی (پۆلوفۆنیە): - لە كۆمەڵی گوشەنیگای چەند كەسانێكەوه بەسەر گێڕانەوهی یەكدەنگی زالە. چیرۆكگێڕەوه بە ئازادی لە نیوان دەنگەكان و ململانیدا دیت و دەچیت كە زیاتر زیندویەتی بە تێكستەكە دەدات. لە چیرۆکی یەكدەنگی - ئایدیۆلۆژیای تاكو یەك دەنگ دەور دەبینی.

زۆرجار تەكنیکی یەكدەنگی پەيوەندی بە مۆنۆلۆگی ناوێ و كەسیكى ئاوارەبوونی بى پشت و پەنا دەكات.

لە تەكنیکی فرەدەنگیدا رەگەزەكانی گێڕانەوه و جوړە جیاوازه‌كان و زمان و دەنگی كەسەكان و (بێگانه‌ و ناو وەكو جوړە ئاوازیكى سیمفونی تەواو وایە⁽³⁾ كە هەر یەكێك دەورێكى تایبەتی و یەكیتی هارمونی پێكەوه بەستوویانەتەوه. هەرچی پەيوەندی بە بابەتەكەى ئێمەوه بى ئەوه مەرف بەرزنجی ئاوپی لە تەكنیکی یەكدەنگی لە چیرۆکی (نامەى سەر سنوور)

بېوانە الموسیقى والحارە - هوجولانتتريت. ت: احمد حمدى محمود - القاهرة ١٩٦٤، س ٣٦.
هەروەها بېوانە: الصوت الاخر - الجوهر الحواری للخگاب الوبی. فاجل پامر بغداد ١٩٩٢. ص ٢٠.

(3) الصوت الاخر. فاجل پامر. ص ٢١.

داۋەتەۋە كە شاكەس بە دەست گەيشتىنى نامەۋ خويندەۋەى
شاگەشكە دەبى و ئاخ ھەلئەكېشى و خۆزگە دەخۋازى كە بال
بگىتەۋەۋ زوۋ بگاتە سەر سنوور بۇ لاي (م) و دەم بىتتە ناۋ
دەمى و تىر تىر ھەلى مژى، كە ئەمەش پەيۋەندى بە مۇنۇلۇژى
ناۋەۋە ھەيە.

- ھەروەھا لە چىرۇكى (سەر لە بەيانى نەۋرۇزىك) دا تا
كۇتايى چىرۇكەكە ھەست بە يەك دەنگ دەكرى كە ئەۋىش
دەنگى چىرۇكگىرەۋە يا نوۋسەرەۋ لە كۇتايىدا دەنگى كۈرەكەى
تىكەل دەبى.

- لە چىرۇكى (جەژنىكى شادى) دا ھەست بە گىرەنەۋەى
يەك دەنگ دەكرى و چىرۇكگىرەۋە روۋداۋەكان دەگىرەتەۋەۋ
دەنگوباسى دويىنى و ئەمپروۋ گۇرپانكارىيەكان دەنگى كەسى
لەگەل نىيە تەنيا كرىكارىك نەبى لەپەر دەردەكەۋى (ئاخۇ چى
كەش ئەبىنم) ئەم دەنگە لە گويچكەى چىرۇكگىرەۋە دەزىنگايەۋە
(چەند پاشاۋ مىرى كە بەرى ئەكەن.. ھەژاران زوۋ نامرن - نامرن)
مۇنۇلۇژى ناۋەۋەى چىرۇكگىرەۋە دەردەخات.

لە تەكنىكى (فرە دەنگى) دا شىخ مارف بەرزنجى لەم چىرۇكانە
ئاۋرى لە تەكنىكى فرەدەنگى كەسەكان داۋەتەۋە:

۱- لە چىرۇكى (ئاۋازو كەباب) دا بناغەيەكى (رەمىن) بەكار
ھىناۋە (خەنجەر بۇ كەباب و تەفەنگ بۇ ئاۋاز).

۲- له چیرۆکی (گای پیروژ) فرە دەنگەکان (شیخ، خەلیفە، کۆلکە مەلا، کوێخا میوان، حەمە ی مەیتەر، حەمە، قالە، حوسەین) ئەمانە ھەریەکە دەنگ و رەنگ و شیوەزاری خۆیان بەکار ھێناوە و دژی مامۆستای گوندەکان.

۳- له چیرۆکی (پەیکەرەکانی گاورباغی) دا دوو دەنگ دیارە واتە (وسوو موللاً) یە.

۴- له چیرۆکی (شەتڵ) دا دوو ئەفەندی واتە دوو مامۆستا دەور دەبینی.

۵- له چیرۆکی (بەسەر ھاتی قوتابیێھەکی پۆلی چوارەمی حقوق) چەند کەسیک دەور دەبینن. واتە جگە لە چیرۆکگێڕەوێ ھەمان شتزان ھەندی لە کەسەکان دەبنە چیرۆکگێڕەوێ درێژ بە گێڕانەوێ دەدەن ئەو ھەتا لەو کاتە ی شاکەس بەرامبەر دانیشتیوێ بەر لە سەردەم و چۆنیەتی دەکاتەوێ چیرۆکگێڕەوێ واز لە گێڕانەوێ دینی و بوار بە کەسەکی دەدات لە رێگە ی گەرانەوێ (فلاش باگ) چیرۆکەکی بگێڕیتەوێ. لە ناو ئەم چیرۆکانە دا کە فرە دەنگی لە جوۆری کەسەکاندا دەردەکەوێ یەکیک بزر دەبی و یەکیکی نوێ سەر ھەلەدەدات (ھەر یەکەشیان خاوەنی گۆشە نیگا و دەنگ و سەدای تایبەتی خۆیەتی) ^(۱) کە ئەمەش

(۱) الصوت الآخر - فاجل پامر - دار الشؤون الثقافية العامة - بغداد ۱۹۹۲ - ص ۶۹.

مەرجىكى سەرەكى دروست بوونى پۇلىفنىۋىيە. لەم چىرۆكەدا
(كەمال) كە شاكەسە (عەزىن) عومەر، ام جرجىس جرجىسى
كوپى، سامان ھەر يەكە بە جوړو رەنگىك دەور دەبين.

بەپىي رەخنەگرى بەناوبانگى رووسى (مىخائىل باختىن) ئەم
جوړە تەكنىكە تازەيە (فرە دەنگى - پۇلۇفۇن) تەواوكەرى جوړە
كۈنەكەيە (يەكدەنگى - مۇنۇلۇژى).

لە ناو چىرۆكەكاندا ئەو ھەمان بۇ دەرکەوت كە مەرف بەرزنجى پتر
ئاوړى لە چىرۆكى فرەدەنگى وەك تەكنىكى تازە) داوۋەتەو كە
ئەمرو سەردەمى ئەم جوړە تەكنىكەيە.

۶- تەكنىكى ھىنانە پىش چاۋ.

يەككە لە تەكنىكەكانى گىرپانەو (كە رووداۋى رابووردوۋى
ژيانى كاراكتەر دەخاتە بەرچاۋى خوينەر. بەلام جياۋاز لە فلاش
باگ بەو ھى لەبرى وەستاندى گىرپانەو لە كاتى ئىستاي دەقداۋ
گەپانەو بۇ رابردوۋ. رابردوۋ دەھىنرئىت بۇ ئىستاي گىرپانەو
بەردەوامە ھەست بە پچراندن ناكرى و خوينەرى لى ئاگادار
دەكرىتەو، ئەو بەشەى رووداۋەكانى ژيانى كاراكتەر كە
دەھىنرئىت بۇ ئىستاي ناو چىرۆك، زنجىرەى گىرپانەو ھى پى تەواۋ
دەكرىت^(۱).

^(۱) لىكۆلنەو ھى كورنە چىرۆكى كوردى لە كوردستانى باشوورد... ل ۱۸۸.

ئەم جۆرە تەكنىكە لە چىرۆكەكانى مەرف بەرزنجىدا بەدى دەكرى
 ۋەك چىرۆكى (مەمەدە فەندى سەرسام) چىرۆكگىرەۋە لەسەر
 زارى مەمەدەفەندى رابردوى ياد دەكەۋىتتەۋە بەراوردى ئىستاي
 دەكات بى پىچرانى دەقەكە مەمەدەفەندى بە بىلمە بىلم دەستى
 ئەكرد بە رازو گەلىي لەبەر خۆيەۋەو لەگەل موراڧا.

(كەسى جاران وابوو، چەقال و بەتال و كوردو كاراچ ھەقى بوو
 بەسەر ھاتووچۆي ۋەزىرو كار بە دەستانەۋە... چۆن ئەبى خەلكى
 بىكەن بە رۆژى خويان... چەند سولتان و پاشامان دى گشتى
 وامان نەدى، ئىستا شەپرو شكانىش بە دەست حكومەتەۋە
 نەماۋە دوو كەس ئەبى بە ھەرايان گورچ دوولەت قوليان ئەگرن
 ياللا بۆ لاۋان.. جاران من قومسيتەر بووم لە (قولغ) دائەنىشتەم دوو
 باش چاۋەش و چوار ئەفسەر ھەموو كاروبارى شارىيان ھەل
 ئەسوراندو كى دەيوئىرا فزە بكات.. جاران ئەمە نەبوو - لاۋان،
 قوتابيان، ئافرەتان، كاۋە، نەورۆز، گاۋرباغى، موزاھەرە..)⁽²⁾

— لە چىرۆكى (بەسەھاتى قوتابىيەكى پۆلى چوارەمى حقوق)دا
 (كەمال) لەسەر كورسىيەك دانشتبوو و لە لەحزەى ئىستادا بىر لە
 رابردوو دەكاتەۋە دەيبەستىتەۋە بە بارى ئىستاي.⁽³⁾

(2) سەرچەم بەرمەمى ... ل ۲۱۲.

(3) سەرچەم بەرمەمى ... ل ۱۹۵.

- له چيروكى (سەر له به يانى نه ورؤزيك) دا له لاپه ره (۱۹۰، ۱۹۳) -
۱۹۴) نووسەر تهكنيكى هيئانه پيش چاوى وهك تهكنيكى
گيرانه وه هيئانه وه ته پيش چاو كه ژيانى كاراكتهره رووداوه كانى
ژيانى خوئى و رابردووى خوئى و گهل بو ئيئستاي ده هيئيئت و
زنجيره ي بيره كانى پي ته واو دهكات.

ئە نجام :-

لە ئە نجامى لىكۆلئىنە و مەكە ماندا گە يىشتىنە ئەم خالانى
خوارە وە :-

۱- لە نىوہى دووہى سالانى پەنجادا، مارف بەرزنجى
توانىويەتى چەند تەكنىكى گىرآنە وە بەكار بىنى وەك شىوازيكى
نوى لە چىرۆكە كانيدا سى جوړە چىرۆكگىرە وە ھەيە لە گەل
جوړى بىنين و شىوازي گىرآنە وەيان :-

(ا) چىرۆكگىرە وەى ھەموو شت زان (چ. گ.) .

(ب) چىرۆكگىرە وەى ھەمان شت زان (چ. گ. =) .

(ج) چىرۆكگىرە وەى كەم شت زان . (چ. گ. د)

۲- لە ناو چىرۆكە كاندا چىرۆكگىرە وەى ھەموو شت زان زياتر
بەكار ھا تووہ گىرآنە وەكەش زياتر بابە تىيە (وەك لە خشتە كەدا
روومان كردۆتە وە) .

۳- چەشنە كانى شىوازي گىرآنە وەكە :-

سەر جەم بەر ھەمى ... ل ۲۱۲ .

سەر جەم بەر ھەمى ... ل ۱۹۵ .

(ا) راستە و خۆ

(ب) ناراستە و خۆ

لەم دوو شیوازە چیرۆکنووس زیاتر شیوازی راستەوخۆ کە
(بابەتی)یە لەناو چیرۆکەکاندا بەکارهاتوو (وەک لە خشتەکەدا
روونمان کرۆدۆتەو).

٤- بەپێی مەبەست و ھۆیەکانی گێڕانەووە لە چیرۆکەکاندا
(وەسف و گفتوگۆ) لەسەر جەم چیرۆکەکاندا کەم یا زۆر
دەبینرێ. لە وەسفەکانی ناو چیرۆکەکاندا گەشتینە ئەو کە
مارف بەرزنجی پتر گرینگى بە وەسفی کەسەکان و لایەنى
فیزیکی و وەسفی شوینەکان داووە ھەر وھا لەرووی دایەلۆگەووە
مارف بەرزنجی ئاوپى زیاتر لە مۆنۆلۆگى ناووە داووەتەو. ئیتر
ئەو مۆنۆلۆگە راستەوخۆ بى یا ناراستەوخۆ بى.

٥- لە چیرۆکەکاندا وەک تەکنیکی نوێ مارف بەرزنجی ئاوپى لە
تەکنیکی مۆنۆلۆگى (تەداعى) و شەپۆلى ھۆش (تیار الوعى)
داووەتەو وەک لە چیرۆکەکانى (سەر لەبەیانى نەورۆزىک) و
(نامەى سەر سنوورى، پەیکەرەکەى گاوریباغى.. ھتد) داووەتەو.

٦- بەکارھێنانى تەکنیکی تر وەک یەلایەنیکى نوێکردنەووە
چیرۆک مارف بەرزنجی یەکەم چیرۆکنووس بوو کە لە زۆربەى
چیرۆکەکانیدا توانى (چاپتەرکردنى چیرۆک) بەکاربھێنى و بەش
بەشى ھەندى لە چیرۆکەکانى بکات و نیشانەى (***) بۆ
دابىنى وەک لە چیرۆکى (ئاواز و کەباب)دا ئەم تەکنیکەى
بەکارھێناو.

ھەرۈھالە چىرۈكى (بەسەرھاتى قوتابىيەكى پۇلى چوارەمى
حقوق)دا تەكنىكى بەش بەشكردنى بەم جۈرە بەكارھىناۋە
(بەشى يەكەم، بەشى دوۋەم، بەشى سىيەم، بەشى چوارەم).

۷- لە ھەندى چىرۈكدا مارق بەرزنجى تەكنىكى (ھەۋالى
رادىۋى) بەكارھىناۋە چىرۈكى (جەژنىكى شادى).

۸- مارق بەرزنجى لە زۆربەى چىرۈكەكانىدا تەكنىكى گەرەنەۋە
بۇرابردو (فلاش باك) و تەكنىكى (ھىنانە پىش چاۋى) بە
كارھىناۋە ەك لە چىرۈكى (شەتل) - پەيكەرەكەى گاۋرباغى -
سەر لەبەيانى نەۋرۇزىك - مەمەدەفەندى سەرسام - بە سەرھاتى
قوتابىيەكى پۇلى چوارەمى حقوق).

۹- مارق بەرزنجى لە چىرۈكەكانىدا تۈانى تەكنىكى نۇى بەكار
بىنى كە ئەۋىش.

(ا) تەكنىكى يەكەنگى (مۇنۇلۇگى).

(ب) تەكنىكى فرەدەنگى (پۇلۇفۇنى).

لە ئەنجامدا بۇمان دەرکەوت كە تەكنىكى فرەدەنگى ەك
تەكنىكى چىرۈك و رۇمانى ھاۋچەرخ بە زۇرى لای مارق
بەرزنجى بەكار ھاتوۋە. چىرۈك (شەتل، ئاۋازو كەباب، گای
پىرۇز، پەيكەرەكەى گاۋرباغى، بەسەرھاتى قوتابىيەكى... سەر
لەبەيانى نەۋرۇزىك).

سەرچاوهكان:

(أ) بهزمانی کوردی:—

۱- ئافرهت له چیرۆکی کوردیدا (۱۹۲۵ - ۱۹۷۰) سهباحی غالب — بهغدا ۱۹۷۸.

۲- بیلوگرافیای دوو سهده ساڵه کتیبی کوردی (۱۷۸۷ - ۱۹۸۶) مستهفا نهريمان — بهغدا ۱۹۸۸.

۳- بینای هونهری چیرۆکی کوردی له سه رهتاوه تا کۆتایی جهنگی دووهمی جیهان — پهڕێز سابەر محمد (نامهی ماجستیر) کوليجی ئاداب — زانکۆی سه لاهه دین — ههولێر ۱۹۹۳.

۴- پهخشانی کوردی — عهبدولره زاق بيمار — بهغدا ۱۹۸۸.

۵- چیرۆکی هونهری کوردی (۱۹۲۵ - ۱۹۶۰) حسين عارف — بهغدا ۱۹۷۷.

۶- چیرۆکی نوێی کوردی — حهسه ن جاف — بهغدا ۱۹۸۵.

۷- لیکۆلینه وه له چیرۆکهکانی حسين عارف — تاهر محهمه د علي (نامهی ماجستیر) کوليجی ئاداب — زانکۆی سه لاهه دین — ههولێر ۱۹۹۱.

۸- لیکۆلینه وه بیلوگرافیای چیرۆکی کوردی ۱۹۲۵ - ۱۹۶۹، عومەر مه عروف به رزنجی — بهغدا ۱۹۷۸.

۹- لیکۆلینه وهی هونهزی یان ههلبزرکاندن. عومەر مه عروف به رزنجی... بهغدا ۱۹۷۸.

- ١٠- رۆلى گۆڤارى هيو له پيشخستنى هونه رهكاني نه ده بى كورديدا. هيمداد حسين- ههولير ١٩٩٨.
- ١١- سه رجه مى به ره مهكاني ماف به رزنجى شه هيد (پشكو). سامان ماف به رزنجى- عومهرى مه عروف به رزنجى- ههولير ١٩٩٣.
- ١٢- كرئكارو چيروكى كوردى- روف هه سن- به غدا ١٩٨٢.
- ١٣- ليكولينه وهى كورته چيروكى كوردى له كوردستاني باشووردا (١٩٧٠-١٩٨٠) ئيبراهيم قادر محمه د ههولير ١٩٩٧ (نامه ي دكتورا)

به زمانى عه ره بى:

- ١- الانسية والنقد الادبي في النظرية والممارسة. د. موريس ابو ناضر- بيروت ١٩٧٩.
- ٢- البناء الفني لرواية الحرب في العراق- عبدالله ابراهيم علاوي (رسالة ماجستير) جامعة بغداد- بغداد ١٩٨٧.
- ٣- بناء الرواية -د. سيزار قاسم- بيروت ١٩٨٥.
- ٤- البناء الفني في الرواية العربية في العراق- شماع مسلم و د. نعيم العاني- بغداد- ١٩٨٧.
- ٥- البناء الفني في الرواية التاريخية العربية- خالد سهر محي الدين الساعد (؟) .
- ٦- الادب وفنونه -د. عز الدين اسماعيل- القاهرة- ١٩٨٧.

- ٧- النقد التطبيقي التحليلي - د. عدنان خالد عبدالله. بغداد
١٩٨٦.
- ٨- الصوت الاخر- الجوهر الحوارى للخطاب الادبى، فاضل
ثامر- بغداد ١٩٩٢.
- ٩- القصة القصيرة نظريا وتطبيق - يوسف الشارونى - سلسلة
كتاب الهلال- العدد ٢١٦ - مصر ١٩٧٧.
- ١٠- الواقعية فى الادب الكردى - د. عزالدين مصطفى رسول-
بيروت ١٩٦٦.
- ١١- تيار الوعى فى الرواية الحديثة - روبرت همفري - ت، د.
محمود الربيعى ط ٢ مصر ١٩٧٥.
- ١٢- تقنيات السرد الروائى فى ضوء المنهج البنوي - يمنى العيد.
لبنان ١٩٩٠.
- ١٣- صفحات من تاريخ العراق المعاصر - درات تحليلية بغداد
١٩٨٧.
- ١٤- عالم القصة - برناردى فوتور. ت: د. محمود مصطفى
هدارة. القاهرة ١٩٦١.
- ١٥- عالم الرواية - رولان بورنوف و دىال ثوتوليش - ت نهاد
التكرلى - بغداد ١٩٩١.
- ١٦- فن القصة - د. محمد يوسف نجم - بيروت ط ٦، ١٩٧٤.
- ١٧- فن القصة القصيرة - د. رشاد رشيد - بيروت ط ٢ ١٩٧٥.

١٨- نظرية المنهج الشكلي - توما شفسكي الشكلاين الروسي

ترجمة - ابراهيم الخطيب - بيروت ١٩٨٢.

١٩- نشأة القصة في العراق ١٩٠٨ - ١٩٣٢ - د. عبدالاله احمد -

بغداد ١٩٦٩.

٢٠- الموسيقى والحضارة - هوجولايني تنتريت. ت - احمد

حمدي محمود - القاهرة ١٩٦٤.

گوڤارو روژنامه کان:

گوڤاره کان:

١- به یان ژه به غدا ١٩٧٤ (چیرۆک له وێژهی کۆن و نوێماندا -

عبدالله سراج)

٢- بیرى نوێ ژ ٦٤ - ١٢/٩/١٩٧٣. ژ ٦٤ - ١٢/٩/١٩٧٣

٣- روژی کوردستان ژ ١ سالی ٢ ثابی ١٩٧٤ (پشکۆو چیرۆکی

کوردی).

٤- روژنبیری نوێ ژ ٦٣ به غدا ١٩٧٧ (شیوه کانی تهکنیک له

چیرۆکی سالانی دواى ١٩٧٠ - حسين عارف)

٥- شهفه ق ژ ٢ - ١٥ ی شوباتی ١٩٥٨ - ئهلف و بی - شوان.

٦- شهفه ق - ژ ١٥ ی کانونی دووهم ١٩٥٨ (کامهران و

دیاریه که ی).

- ۷- شهفه ق- ژ ۱۰ بهرگی یه ک، ۲۵ ی تشرینی دووه می ۱۹۵۸-
کۆن و نوێ له شیعرا...)
- ۸- شهفه ق- ژ ۲- ۲ کانونی دووه م و شوبات ۱۹۵۹ (ئه لف و بی)
- ۹- نووسه ری کورد- ژ ۶ سالی ۱- مارت و نیسان ۱۹۷۲.
- ۱۰- نووسه ری کورد- ژ ۸ مایسی ۱۹۷۳ (پشکۆره خنه ی ئه ده بی).
- ۱۱- نووسه رانی نوێ- ژ ۹ نیسانی ۱۹۹۹.

رۆژنامه کان:

- ۱- التاخى- العدد ۱۲۷- ۱۴ ايلول ۱۹۷۲ (پشکۆ و القصه الكردیه).
- ۲- التاخى- العدد ۱۲۰۰- ۳۰ تشرین ۱۹۷۲. () .

۳. سلاو له ههیده‌ربا - وه‌رگێرای کوردی شیعرێکی به‌رزی محمد حسین شه‌ه‌ریار شاعیری ناسراوی نازه‌ربایجانی، وه‌رگێران له نازه‌ربایجانییه‌وه به‌هاوکاری هه‌سه‌ن ئه‌ییووبزاده.

کاره‌کانی تر

۱. "کاچوو مادانی" - کۆی بیره‌وه‌رییه‌کانم.
۲. راپه‌رینی شیخ عوبه‌یدیلائی شه‌مزی - کۆمه‌له‌ یادداشتی رۆژانه‌ی میرزا عه‌لی ئه‌فشاری ئورومی، ده‌ستنووسیکی فارسی.
۳. خرۆشۆف و که‌مه‌ینی دژی ستالینی، نووسینی کاشی مه‌جید، وه‌رگێران له‌ئینگلیزییه‌وه.
۴. وه‌رگێرانی ۱۲ کتییی منداڵان به‌ کوردی و ۵ کتییی تر به‌ فارسی بۆ بنکه‌ی (مانترا) له‌ لهنده‌ن. ئه‌م کتیبانه‌ که‌ هه‌ندیکیان تانیستا بلاوکرانه‌ته‌وه به‌ دوو زمان چاپ ده‌بن: ئینگلیزی و کوردی یا ئینگلیزی و فارسی.

